Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРЛАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера дуьйна ● ШИНАРА, 13 НОЯБРЬ, 1979 ШУ. ● № 135 (6110). ● Мах 2 кепиг.

В. И. ЛЕНИН ВАЬ 110 ШУ ДИЗАРА НАКЪАДОЛХАШ

Сийле хийла хьалхалаттарий!

КПСС обкома бюро, Нохч-ГІалгІайн АССР Министрий Совет, облсовпроф, ВЛКСМ обком хьокхай хьайбай продукташ дукхагІа лаьцна беза дукха йоаккхаьча социалистически хьа а хьайбаш боахаме шолай профессах болча боккхосшта юкъа яьржача хьа а 1979 шера итт бетте итогашка.

Социалистически хьа котала хьалхараш а лаьркІа республикански газеташ тІа хьадиййача сийлен Ула тІа даьхад:

БОАХАМАШ:

«Путь к коммунизму» колхоз, Шелковской район;

«Купаринский» совхоз, Грозненски район;

«Белореченский» совхоз, Гудермесски район;

«Экажевский» совхоз, Назрановски район;

«Гвардейский» совхоз, Надтеречни район;

«Юбилейный» совхоз, Грозненски район.

ФЕРМАШИ БРИГАДАШИ

Ленина цІерагІча колхоза шурий комплекс, Наурски район;

«40 лет Октября» совхоза № 3 йола шурий ферма, Назрановски район;

«Южный» совхоза шурий ферма, Шалински район;

«Мичурина» цІерагІча совхоза шурий ферма, Урус-Мартановски район;

«Родина» совхоза шурий ферма, г. Грозный;

«Ореховский» совхоза шурий ферма, Ачхой-Мартановски район;

Орджоникидзе цІерагІча колхоза хьайбаш леладу ферма, Ведански район;

«Горячеисточненский» совхоза хьехарч лелаю ферма, Грозненски район;

Ленина цІерагІча колхоза жа леладу бригада (вокхзагІвола жа Іу Э. Хамидов), Наурски район;

«Ермоловская» яхача коа тІера олхазараш лелаеча фабрика коа тІара олхазараш леладу бригада (бригадир М. Дербишева), Грозненски район.

ПРОИЗВОДСТВЕ ХЬАЛХАЛАТТАРАШ,

— шоай отраслешка эггара лекхе гІа хьоккамаш даьхараш; Царна хьожаьй КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела цІе вымпелаш:

Л. Ибрагимова — Шелковской района Ленина цІерагІча колхоза доярка;

А. Астемирова — Сунженски района «Путь к коммунизму» колхоза доярка;

З. Даурбекова — Назрановски района «40 лет Октября» совхоза доярка;

К. Ихуркаева — Ножай-Юртовски района А. Шерипова цІерагІча колхоза доярка;

О. Зубкова — Шелковской района «Путь к коммунизму» колхоза Іаьсий леладер;

И. Ляпин — Шалински района «Шалинский» совхоза хьехарч лелаер;

В. Пирогова — Грозненски района «Горячеисточненский» совхоза хьехарч лелаер;

З. Исбаилова — Грозненски района «Ермоловская» яхача коа тІера олхазараш лелаеча фабрика коа тІера олхазараш лелаер;

Э. Хамидов — Наурски района Ленина цІерагІча колхоза вокхзагІвола жа Іу;

А. Симбаригов — Ведански района Кирова цІерагІча колхоза бежа Іу;

В. Магомадов — Грозненски района «Загорский» совхоза бежа Іу;

Т. Шуаипов — Надтеречни района «Минеральный» совхоза вокхзагІвола жа Іу.

Котбаьннараш лаьрзІаб шо-шоай профессех дикагІвар яхача республикански хьа условеш толамца кхоачашъа хьайбай боахамера 108 саг. Хьалхалаттарий спискаш кепатох районни газеташ тІа.

ДИКА ДЕЗДИР ЦІЕЙ

«ТІехьабусараш боацаш бе болх» яхача девизагІа къахьегача Сунженски типографе коллективо тІагІертта кхоачам поаттабу ша кийчъю продукци дикан тІехдикан мара ца хилийтара. Цу къахьа дика эттув боалеш болх беш я из уйх шера. Шера план тІехкхоачашъеш хьайоагІа из. Уйх шера хьалхарча ах шера республикерча районни типографешта юкъе яьржача социалистически хьа хьалхара моттиг яьккхар типографе коллективо. Башха дика къахьегама толамаш дахарах цунна елар Нохч-ГІалгІай АССР типографе, издательства, книжни торговле управлене карара кара тела ЦІе байрахх. Из дезе совгІат хьа а эцаш дІахо йодача зама шоай хьинар лоьгІ ца долийташ къахьега дош долар типографе болхлоша. КхоалагІча квартале а хьа хьалхара моттиг яьккхар цар.

Типографе кийчъю продукци дукхаьла райони ейза ца Іеш вай республике йоаэш я. Заказчикаша бенна болх ший хеннахьа дикан кхоачашбе гІерт типографе болхлой. Цар беча балхах тийша дола районни газета а дика арадувл.

Социалистически хьа хеддаза хьалха а латташ хьинаре къахьегаш зийларца белгалбаьнна ба печатникаш Анеткина Елена, Степанов Анатолий, Хрестьянинова Валентина, Панькова Валентина, наборщицаш Парова Мадина, Хамхоева Зина, Леонидова Антонина, линотипистка Пак Валентина, технолог Дащенко Зинанда, кхыбараш.

А. КОЛЕСНИКОВ.

●

Дикача толамаца Сийлахь - боккхача Октябра 62 шу дизар дездир тха совхоза соми бьацадаьраши кледераша.

ИттлагІча пятилетка сом дІабалара план дилх шера кхоачашъяьй. ДІабеннаб 19456 тонн, план 19400 йолаш. Из толам боаккхаш хьинаре къахьийгад коммуниста Исупова Таисия Петровнас кулгалдеча бригадо.

Бьацадаьраш печахьалкхенне дІаденнад дикъ шера планал совгІа 6 эзар тонн. Геттара оасаре къахьег уйх пятилетке Солнешкина Антонина Дмитриевнаси Поспелова Наталья Игнатьевнаси кулгалдеча бригадашкара бьацадаьраш лeладераша.

П. КРУТОВ,
«Родина» совхоза директор.

ПЯТИЛЕТКА КХОАЧАШЪЯЬРАШ

Дика аьттув боалаш къахьег иттлагІча пятилетка шерашка коммунистически къахьегама коллектив яха цІи лелаеча «Грознефтегаз» НГУ коллективо. Гаэ кхехкара итт бетта задани 19 октябре кхоачашъе карагІдаьлар царна. ХІаьта стабильни доаца газови бензин даккхара пхе шера задани чакхъяккхарех 17 октябре рапорт делар.

В. И. Ленин ваь 110 шу дизара баха из боагІара накъабахара шерое ихь йоарж ахь къахьегаш болча управлене болхлошта, техникашта, инженерашта юкъе эггара лаккхагІа дола хьокхамаш дахарца белгалбаьннаб иш. А. С. Балаяни, И. И. Гончаров, И. А. Емелин, М. С. Музаев, А. Н. Резников, кхыбараш.

* * *

Грозненски производственни швейни объединене № 1 йолча филиала коа мааІарашка аздаь уйх тайпара йоазув дар: «Комсомола комитето даькъала йиц ший пятилетка кхоачашъяь яьнка Пашина Натаща».

Цу тайпара нах гІадбуташ дола хоамаш ди тІехьа дукхагІа хьахоз объединене подразделенешка. Ма дарра аьлча, 1981 шера чотагІа хІана къахмаш ва объединенера 31 болхло, 356 — тІадоагІача шера чотагІа, хІаьта 125-не дикъ шерен ах шерен задаенш кхоачашъяьй.

* * *

Уйх тІехкьерча шерашка шийна хьалхашка уттадеча декхарех дика лоархІаш хьайоагІа Октябрьски Революце ордена лелаеча «Красный молот» завода чоа лоададу цех. Кхаь шерен итт беттаи цар ехкий 700 эзар соми маьха продукци, хІаьта болаш бес бола металла лоадарга дилача уж хІана ле тІадоагІача шера чотагІа къахьегаш ба.

Царел доккхагІа толамаш даьхараш а болаш ба укхаза. Уж ба Баканов Валентина кулгалдеча болат лоаладерий бригада къахьегамхой. ХІанзале шоай пхе шера задане кхоачашъе карагІдаьннад обрубщика Байсаров Салмана, формовщика Буслаев Виктора, мастера Давыдов Леонид Васильевича.

Йоккха кулга гоззал йола лаш ва оал СССР-а 50 шу дизара цІерагІча химически заводана № 17 — 18 йолча цеха Синчинов Викторах. Хьалхалаттача болхлочоа Іалаьмате дика йоаз чоалхане технологически оборудовани Цо торе хулийт ремонтни болхаш сиха а дика а чакхдаха.

Къахьегаме доаккхий толамаш дахарах В. Синчинова сийлен грамоташ тийшай, дукхаза доккха бериал яьхад.

СУРТА ТІА: СССР 50 шу дизара цІерагІча химзавода № 17 - 18 йолча цеха слесарь В. Синчинов.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ХУРГБОЛЧА ХЬУВКЪАМА

Пхьалал совгІа долаш чудерзадир уйх шера ю бола хьат Шалински района «Дружба» яхача совхоза кхаш лeладераша. ТІадоагІача шера ю кхе а дукхагІа чуда дагахьа болаш къахьегаш ба уж хІанз гуракхьа юв культураш дІаюча. ХІаьта хлата а мошача доакъара а лаьрхІа 3400 гектара тІа дІае езаш я уж. Из болх 22 агрегатаца дІахьо шу боахаме. Уж лелаеча механизатораш юкъе цхьаккха а ваи балха нормаех лоархІа ца вей. ХІаьта геттара дика къахьег механизатораша Лукаев Вахас, Гебертаева Зулпаlас, Адамов ГІеймахьмада, Мачигов Ломе-Іале. Ди дІадахийтоц царех хІарапе балха нормаш 300 процентал дукхагІа кхоачаш па ец.

Хлата культурий фу дерига а дІадувча боарама пхьоалагІча класса да. ДІадийна из толамца Іалгара даргдола хьалаш а вІаштІехьдоах боахаме. Масала фу дІадуваш а хІара гектара тІа 1,5—2 центнер кхоачаргйолаш минеральни удобрени тоес.

ХІанале 3200 гектар совгІа долча лаьтта дІайийна баьннаб совхоза механизатораш гуракхьа юв культураш. Кхы а ши ди мара дезаргдац царна из болх чакхбаккха.

Сихдаь оахаш дa лаьтта аьба а. Ляха овсарле йолаш къахьегаш ба трактористаш Мачигов Сайпуди, Автаев Ширвани, Гибалов Іаймди. Сменни норма 3,4 гектар йолаш дийнахьа 8—9 гектар лаьтта аха кхоаву царех хІараввар.

Гуракхьа юв культураш ма хула сихагІеи дикагІен дІаер дукхьа, эаба лаьтта ахара плани доацача хана кхоачашъяр дукхьа кхаш лелаеча бригадашта юкъе яьржача хьe хІинз хьалха Социалистически Къахьегама Турпало Саидов Бауде кулгалдер я.

Х. МАГОМЕТОВ.

РЕСПУБЛИКА ПРОМЫШЛЕННОСТО 1979 ШЕРА 10 БЕТТА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР

(Проценташка).

	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Ерригача республике тІоалла	100,5	100,0	100,5
Ленина орден лелаю «Грознефть» производственни объединени	101	101	101
Грозненски ремонтно - механически завод	103	103	104
Карабулакски химреагентий завод	102	102	102
«Севкавгазнефтепереработка» производственни объединени	103	108	104
КІоаргІа лаьттах йоалла йовхалах пайда эцара йола Къилбаседа - Кавказски управлени	110	107	107
«Грознефтеоргсинтез» яха Грозненски производственни объединени	99,0	99,0	99,1
«Нефтехимзапчасть» яха Грозненски завод	101	100,6	104
«Красный молот» завод	100,5	100,7	102
«Оргтехника» яхача Грозненски производственни объединене «Электроприбор» яха завод	101	100,8	100,4
«Промавтоматика» яхача Іилма - производственни объединене опытни завод	102	102	101
«Пищемаш» завод	102	101	100,4
ГІ. Ахриева цІерагІа «Электроинструмент» яха завод	103	102	100,4
«Трансмаш» завод	101	104	105
Электромеханически завод	100,9	104	100,4
Гудермесски мединструментий завод	104	97	98
Ацетонови завод	106	103	103
«Грозэнерго» яха районни управлени	100,4	100,5	103
«Терек» яха Нохч-ГІалгІай Производственни мебельни - хьу чакхйоала объединени	100,8	98	97
«Союзавтоматстром» ВНПО опытно - экспериментальни завод	102	103	102
Радиотехнически завод	100,0	96	101
Электроремонтни завод	100,5	100,5	100,5
«Вторчермет» яха производственни объединени	100,0	103	105
Цементни завод	94	99	94
Грозненски аьшкабетонни конструкцей завод	100,3	98	97
Нохч - ГІалгІай дорьороуправлени	100,0	97	101
Грозненски ремонтно - механически предприяти	106	103	109
«Чечингсельстрой» треста аьшкабетонни конструкцей завод	101	100,0	[illegible]
Аргунски гІишлой материалий гІишлой индустрий завод	100,2	103	[illegible]
«Чечингушводстрой» гІишлой управлене аьшкабетонни изделей Аргунски завод	106	105	98
«Чечингушводстрой» гІишлой управлене ремонтно-механически мастерской	100,0	100,0	90
Рудни йоаца гІишлой материалаш йоакки чакхйоаккха Карабулакски завод	100,2	105	109
Хьун боахама управлени	104	107	95
«Автоспецоборудование» яха опытно - экспериментальни завод	103	103	105
Мехкарьер	104	105	102
Назрановски трикотажни фабрика	102	98	96
Швейни производственни объединени	103	102	100,8
Кета гІирсий фабрика	103	104	106
Грозненски гепарий даьтта доаккха завод	104	106	109
Шекар ду завод	106	107	106
«Консервплодоовощ» яха Нохч - ГІалгІай производственни аграрно - промышленно - торгови объединени	100,9	90	102
Дулха комбинат	100,5	102	103
Шурий промышленносте объединени	103	104	109
«Чечениигушвино» объединени	103	109	102
Нохч - ГІалгІай хлатапродуктий производственни управлени	103	102	99,0
Грозненски экспериментально - механически завод	101	103	103
«Сельхозтехника» республикански объединени	104	102	100,3
«Металлотара» яха завод	96	96	91
Протезно - ортопедически предприяти	104	100,0	100,0
БІаргаш дайнарий общество	102	101	102
Къора - меттадачар общество	102	101	106
Издательствай, полиграфе, книжнай торговле гІулакхашта йола управлени	108	104	105
«Чечингушпромстройматериалы» яха производственни объединени	100,8	100,0	100,1
Кхачан промышленносте министерство	106	104	104
Моттигерча промышленноста министерство	100,6	96	100,6

Саги ЭВМ-и: хьатІайоагІача гарггарча хана хургдараш

Іилмаи техникаи кхоане

УССР Іилмай Академе Киевера кибернетика институт — вай мехкара эггара йоккхагІа йола Іилма-тохкама центр. Института девиз дІакхийкаьй цул директора академика В. М. Глушкова: «Гаргарча а тахьарча а хана де лерхІараш вІашагІдоахкаш хилар!» Укхаза кхоачашду цІена теоретически дараш санна, таххьанехьа практикава юкъеухараш а. Институте хьалхьр промышленносте производственни процессашта автоматически доалдара хІанз шерра пайда эцаш йола эггара хьалхара ЭВМ, цунца цхьана Іалашдора ЭВМ тІадоагІа ноахвлаш хьадара эшаргдараш я. Уйттайора Іилман тохкамашта йолча мини-компьютерий конструкцеш, цу хана фундаментальни тохкамаш дора.

Укхаза хьахилар ерригача пачхьалкхен автоматизировании система хьахра, пайда эцара диапазон шерра йолга универсальни доладеча машиний разработкай идея. Глушковеи цун новкъа болхараши кхоачашдаьча балхий кІийлен тІа хьаяьй электровычислительни машинашта - проектировании яра йола автоматизаце система. Из лархІа дезаш да машинашта йоашта, е, специалисташ оалача бесса, «улаковкана» меттел, «начинка» а проектировании ир, вешта аьлча математически программашни Іалашо.

ТІехьарча шерашка ЭВМ лелаерашка цхьачай цар мукъагІа хургйолаш эцаш йола информаци кхы а оперативнегІа хьайе а ЭВМ дагалаттаргйолаш дІачутела а торо хулийта саг-машин, дукхьа дара диалог вІаштІехьйоалла тайп-тайпара кибернетически устройствашта бІарча системашта.

Плановий органий цхьанна а хІамах хуваргйоаца гІона а хиина дІаоттаргья ДИСПЛАН оалаш йола институто хьаль диалогови система. Цунах пайда эцаш хилча, молагІча хана ха йиш я, хьалхашка оттадаь декхар миштта кхоачашде деза. Цо гучайоаккхаргья «лертІайоапо моттиг», хьадоакйтаргда эггара ситуаци тоакра эггара дикагІа дока накъаш. Мишта хул из? Дисплея сийрдаьналча экрана тІа машино моган из е ваи решени. Хьаюц яйза яьнна вариантагаш «хоатт», царех малагІачунца бе беза дІахо болх. ЛаьрхІа кепа еттача машина клавиатура тІа специалиста дІаяду жоп, тІаккха секундашца лоархІача хана ЭВМ хьарайоаккх шийна дагалаттарашта юкъера зааз дай вариант.

Украина планови органеш ДИСПЛАН-аца болх бе йолалийнай карарча шерреха, хІаьта 1980 шера системах пайда ийберга йоккхийча масштабашка.

Программни управлени йола автоматически аьшка болхлой-манипуляторий серийни производство вІаштІехьалакхара декхар оттадаьд Советски правительства Іилманен промышленностан хьалхашка. Карара пятилеткана чакхйоалаш хьаергья шера 7 эзар совгІа аьшка-болхло араха йиш хургйола производственни тороеш.

Робототехника хьалхарча аргІанарча декхарех цаІ да механически сага «гІулакхий» гибкость, цунна дукха тайп-тайпарен чоалхханей движенеш «Іомзара» торокаш къестаеш йола управлене системаш эргахьа тоаяр.

— Кхоанарча ден аьшкаболхлой керттера башхаю, — йоах академика Виктор Михайлович Глушкова, — латт цар дагаххоабарашта юкъе саго формировани яь е искусственни интеллекто ший торонашца ше гуль яьта гонахьарча ІалІмах йолча сведенех хьаяь арахьарча дунен модель хилайза яргйоацаш хиларах. Цо хьаергья аьшкаболхло ше дагаххоабарашта юкъейнхьача шийна оттаньча хІоагІача программагІа мишта хул хьажа дерийн гІалатийн методагІа болх бах Іергвоаца ситуаци. Цун йиш хургья гІулакх саго санна лeладе: «моллагІа хІама де воловалалехьа ший балха моделировани е, цун план оттае, гонахьарча хьала башхалонашни хьалхашка латта декхараш теркаде.

ХІанзарча хенарча ЭВМ сиха лоархІ, во йоаца стихаш язъю, шахматех ловз. Амма маІача саги кхалсагей мих къоастаяр санна дола, ши шу даьнначa берага а итта дулуш дола хІама хІана укх сахьате дулаш царга. Сага боараме сибаташ къестаде машина Іомае хала да. Из тІайоагІача хана къоастаде деза гІулакх да. ХІаьта хІанзарча институтa машинни зала чу отталы «бІарг-кулг» яхача тайпагІча аьшка-болхлошта моделировании яра система. Цу тайпарча аьшкаболхлошта ший вІаштІехьдаргда вІеш юкъе Іохкайса йда бурилгаш, кубикашта юкъера хьа а херкаш, йоаргІача порядкагІа гускара чу Іоахка; диалоговой система новкъосталца сагаца къамаьл де. ХІаьта машинни интеллектаца Іалашъяь ворданташ зале гІолла лел, дукхьала нийслуча хІаманта шорттага нокъзара а ювлаш.

Іилмахой балхаш деш ба искусственни интеллект хьара. Амма хьаюлургйийхьогІ из?

— Шеко йоацаш, — аьлна хеташ ва Виктор Михайлович. — Дулургда из, хетаргахьа, гкъаь цхьоалагІа бІаьшере йолаеннача хана.

Кибернетически устройствех пайда эцара диапазон шерагара шерага шерлуш латт. Боарам дІаматгбаьаро, дагаккхаба тарлу хІамаш дукхагІа хиларо, машиний балха сукал лаикхьалеро йиш хилийтай вычислительни техника, медицина, санна йоагча, «математически ида» аьнна хетача областашта, чукла.

Математик Виктор Михайлович Глушков ва коллективан медицински хьоа хьабера идея оянар. Из чаккхьяккхара тІадерзадаь балхаш деш ба кибернетикаши медикаши. Проблема керттера маІан латт цо дагаххоабаргйолаш машина чу диагностика, оперативни дарбан, кхача гІулакхий даькъерча тайп-тайпарча дешаех дола медицина эггара йоккхагІа болча Іилмахошта хетараш дІаиздарах. Царна хетараш ЭВМ дагаххоабаргдолаш дІаиздe лерхІа эксперташ дукха бац. Система шийна чу вІашагІтохаргья медицина тайп-тайпарча, амма шоайла буввам болча дешашта болча эггара дикагІча специалистий знанеш.

Долорес ЩЕТИНИНА,
АПН корреспондент.

Нох. Т. В. Плешанована Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота хІарах дола

НОХЧ - ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Партийни организашка дукхача шерашка, беркате болх барах, республика общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах, вьча дийнахьа денз шовзткъе итт шу дизарца дувзадеш Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота дойла Плешанова Татьяна Васильевнана — областной партийни архива заведующена.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.

г. Грозный.
1979 шера 12 ноябрь.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

КОММУНИСТИЙ БЕХКТОКХАМ ЛАЬГІ ЦА БОЛИЙТАШ

Коммунизм хьалъяра масштабаца, СССР керда Конституци тІаэцаро кхы а лакхбаьб советски обществана кулгалдун лостам телея низ болча Коммунистически парте лоархІамни бехктокхами. Мохк дегІабоалабара шерра экономически социальнии программа чакхйоаккхача хана хилаза дагдоаца хІама а хинна дІаэттад партийни кадраш хьалхашка латта декхараш кхоачашдара дика вІашгІехьъальнен барт болашии, чІоагГІа партийни дисциплина йолаш, балха тІа ленински стиль чІоагІъеш хулга.

КПСС ЦК ноябрьски (1978 ш.) Пленуме къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева аьнад: «Пятилетка итогаш, укх пленуме вай дувцаш дола декхараш кхоачашделга дукхача даькъе тайна хургда парте еррига а эвелаьй хьинар дІахо айдарах, хІара коммуниста шийгара гойтача инициативахи бехктокхамахи».

Халкъа боалама ІалАьмате йоккхий резерваш хьагучаяларан царех пайда эцаран коммунистий творчески инзаш оарцагІдоахача, парте членийн денал айдоча шоай даькъа юкъеккхуьш цун тІахьожам лоаттабеча органаш е вешта аьлча партийни комитеташкарча комиссеша.

Бакъда, нийса хургдац, партийни комиссей декхар аллха кхоачамбоацараш хьагучадахархи царна критика ярахи латт аьлча, уж иштта декхарийла я КПСС Уставои Программои дІадехараш лерттІа кхоачашдеча, партеи правительстваи директиваш чакхъяхара тІахьожам лоаттабеча партийни организацей балха опыт Іоая а вІашагІтоха а.

ХІаьта плана тІа лаьрхІача тайпара хаддаза из болх беш я тха партийни комиссе а. Иштта, дукха ха йоацаш тхо хьожаш хилар локомотивни депо, Грозный машиналъя станце партийни организацешка гІулакх миштта вІашгІехьдаьккхад.

Пятилетка дизлагІта шера депо коллективо къаьстта чІоагІа хьинар тІадахийта къахьег «ТІехьабусараш боацаш бе болх» яхача девизагІа шерра яь а йоаржаьь. ХІанзалс бІаьш болхлой ба укхаза шоай дийь шера задание лоархІабаь. Цар аьттув боал производства резерваш хьагучалахара творчески инзаш оарцагІдахар, КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъяра тІабервзабаь шерра организаторски кхетамеш болх чакхбахар, «Идеологически, политико,-кхетамаш болх дІахо тоабеллах» болча КПСС ЦК соцамо дІадехараш кхоачамдара оттань мероприятеш чакхъяхара тІахьожам оттабар бахьан долаш.

ТІа-тІа дукхагІа хул коллективо коммунистически къахьегама ударникаш. Соаха 446 хиннача метте, укх шера 818-нста дІанкхьачаб уж, тІаккха царка юкъерча хІара кхьинех шиь коммунисти комсомолеш ва. Цахоаш нийсденна хІама дац цу барт тайначa коллективерча хьалхалаттача машиналькъахоша керда патриотически болам — В. И. Ленин ваь 110 шу дузаш пхе шера план кхоачашъяра — дІаболабаь хилар. Из хІанз шерра баьржаб городе меттел, республике а.

Миштта вІашгІехьдоал партийни организаце коммунистий а хІаьта царга гІолла еррига коллектива а хьинар иштта лакха доаттаде?

Цу хаттаре жоп луш партокома секретара В. И. Сердюка аьлар:

— Тха балха тІа аьттув боалнйтача керттерча гІулакхех цаІ да кхетама болх лакха комплексно белга, коллектива хьалхашка латтача юкъарча декхарашца из айкха бувзаш хилар. Цул совгІа, шийна тІадиллача гІулакхацарча хІара коммуниста бехктокхам айбаьб.

Партийни группашка, цеховой бюрошка, партноме кастнаста КПСС Устав а партийния общественнии поручений а кхоачашъярах лаьца коммунистий отчеташка ладувгІ. Цу тайпара дешаш дукхагІа дувц партсобранешка а. Масала, аллха укх карарча шера коммунистаща КПСС Уставо дІадехараш кхоачашдарахи коллектива беш бола кхетама болх чІоагІбара даькъера парторганизаце декхарехи яха деш дувцаш собранеш хиннай еррига цехашка.

Шоай декхараш дизза кхоачаш ца деш бараш дукха беце а цехови организацеша а партномо а ший учете лоаттабу уж, царна тийна взысканеш учетни карточкаш тІа дІаязьйина яле а. КПСС членаш машинисташ ин. Занченко, Паров, Пименов, Захаров, йоккхагІйола техник нов. Бирюкова дІадахача шера цхьаца гІалаташ дувлийтарах партийни бехктокхаме эзабар. Цул тІехьагІа уж тІабийха хиниб цеховой бюрошка, партноме а къамаьлаш даьд царца. Иштта шоашта тІахьожам лоаттабеш хилча атта шоацнара ледарло гойтаце коммуниста, хІаьта вай лакхе бийцараша а шоай гІулакхаш холуш тоадаьд.

ЧІоагІа теркам тІаухийт партийни организаце КПСС Уставо дІадехарашка хьежжа къона коммунисташ шоай кандидатски стаж чакхйоаккхаш хилийтара. Шоай новкъосташта хьалхашка кхетнеста жоп луш хул уж а.

Иштта, машинистий гІонахий Братчик, Сергиенко, Демельханов, Сухорунов КПСС членийн кандидаталла дІаэпача хана шоай дешара боарам хаддаза лакхбе безаш хилар хьалхадиьккхар. Цу тайпара торо йолаш ва царех хІаранар, хІаьта депо кулгалхоша доккха гІо а ду машиналъя техникумашка, институташка деша уттарашта. Из иштта долга дика хоаш ба хІанз цига шоай знанеш лакхъеш бола КПСС членалла кандидаташ ни. Борискин, Мингалеев, Шитов, кхыбараш.

Парткоме тІабийкхар царна рекомендацеш тийнна коммунисташ Къонабараш та шоаш царех тешам бенна хиларах кхоачам а ца беш новкъостал де декхарийла болга дІахайтар царга.

Тохкам беш хиннарала бІарчча хьанийцача парторганизаце дисциплина чІоагІъярах коммунистий авангардни лоархІам лакхбарах беш бола болх дика могабеш бале а, цар балха тІа цхьайола мела моттигаш а нийсъенийй. Хьаэцаргда вай хан-ханнахьа партийни взносаш дІателара дош. Берригга хІана бац аьяна болча КПСС членашеи кандидаташен из декхар тІехьа ца доаккхаш кхоачашду. Из иштта далс а, соахка а укх шера а взносаш хан-ханнахьа дІа ца телаш бараш а нийсбеннаб укхаза. Цхьаза моттигаш хул взносаш дІалуча хана партийни билет хьада дицденнад аьле цу тІа кулг ца ядеце из гІулакх чакхдоаккхаш. Цу гІулакхо партийни билеташ доадара хьалаш хьахулайт. Иштта, коммуниста нов. Бирюковас ше партийни билет доадаь доллаше а, из дІа ца хайташ дикка ха йоаккхаш лийннай. ХІана цІенхашта бехктокхаме эзай из.

Цхьаза коммунисташта - кулгалхошта цхьайола гІойленаш ю цехий парбюроша а партномо а. Депо начальника заместитель нов. Тересов укх тІехьарча хана машинистникара - инструкторашкара доагІар диза хьа ца дехарах. кхьйола ледарлонаш ярах кхоаза администрацe бехкаоскдамо эзаь. ТІаккха бакъахьа хургдацарий партномо КПСС Устав кхоачашдарах лаьца цун отчета ладийгІадаларе. Из хІакзалца хьа даьдац.

ХІаьта коммунистий отчеташка ладувгІаш йола собранеш укхаза мийтъе а чакхъяха а дика хоаш ба. Из дара кхоачам ба собраней протоколашка хьежача а. Уставо дІадехараш кхоачашдарах лаьца хоашаш даьд укхаза КПСС членаша Овчарова, Болдырева. Цу коммунистапта царегІдаьнар белгалдоаккхаш санна де йиш а йолаш ца деш дисар чакхдаккхара хьехамаш дир царна.

Коммунистий денали бехктокхами айбара лоархІаме хІама да партийни кхьйола общественни поручененш кхоачашъяра - тІахьожам лоаттабар. Цу гІулакха лерттІа учет лелаю укхаза.

Ала дезаш да, депора коммунисташ, пенсионерашкарен цамогаш барашкарен дІа мел нийккхараш поручененш йолаш хилар. Бакъда, партноме нийса ца кхетадеш хІамаш а нийсделар укхаза. Партийни поручени йолаш бараш санна лаьрхІабар цхьабола къона коммунисташ аллха дружинникаш уж хиларах. Цох кхоачам бац дружинник хила декхарийла на хІаравар, хІаьта коммунист моллагІа цхьа партийни декхар кхоачашдеш хила веза.

КПСС Устави партийни вахара нормаши кхоачашъелга эггара хьалха тийша да коммуниста сакхетамах, из политически дегІаена хиларах, хІаьта из Іалашде йиш яц цІенхашттан хаддаза ший дешара боарам лакхбеш ца хуле. Из гІулакх дика оттадаьд укхаза. 200 коммунист партийни дешар дешаш 25 пропагандист йолаши ва, вoрхІ саг КПСС Грозненски горкомерча сайрийкарча университете дешаш ва.

Цул совгІа, шоай партийни актива лаьрхІа хІара бетта цхьан дийнахьара семинараш чакхйоах. Шоай планашка хьежжа дешаш ба кхыбола общественни активисташ.

В. ЛАВРИНЕНКО,
КПСС Грозненски горкомерча партийни комиссе председатель.

ІИЛМАН КЕРДАДАРАШ

ДУБНА. МоллагІча вещества кристаллически решетка оагІошта юкъе хьалийцача лакхача энергей заряженни частицаша шоаш беча наькъа тІа решетка еррига деформацешта тоэвр ду. Из керда физически явлени духхьашха экспериментально дІакьехкай дубненски синхрофазотроне.

Элементарни частицай даькъера керда эффект оригинальни экспериментаwна бокъонца желлай хьакаб ядерни тохкамий Объединени института Іилмахой.

Дубнерча Іилмахошта кетачох, керда явлени хьелларо йиш хулийтаргъа физически экспериментa методике дикалгахьа оэаш хуш царна де. тІаккха из термалдерга частицай керда ускорителаш кийчъеча хана. СССР, ПНР, США физикаш юкъе болаш йола авторски коллектив дІахо экспериментащ еш я. Тохкамашта кулгалдеш ва из явлени хургйолга кхо шу хьалхагІа хьаьнна физико-математически Іилмай доктор Э. Цыганов.

СУРТА ТІА: гониометре юстировка еш я кристаллана. Аьрдехьара аттехьа: экспериментa кулгалхо, физико-математически Іилмай доктор Эдуард Цыганов, физикаш Борис Шраменков Григорий Коваленков.

Ю. ТУМАНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Из сакъердаме да

НЕЛИОН КАРАЕРЗАЯР

Когаш берзана Нелион — Кени яхача лоаман буьх — карабероабьчур цІа Эфраим Миннаре я. Цун 52 шу даьннад. Меру яхача городе ваьа из.

ЛаьрхІа снаряжени а йолаш, цхьаь африкански континента эггара лакхерча буьх тІа ваьнача майрачух даннеш непатохаш «Дейли нейшн» яхача газето лоам бу из кхозза Кени лоам буьх тІа вала гІийртаргах. 1074 шере а хиннав Эфраим 4800 метр лакхал долча Лекана буьх тІа вала гІертош. Цу хана «лакхера бу» йолча кхаьчав из — буьх тІа бодача наькъ тІа альпинисташ тІеххьаре совнача моттиге. Цитача ший еха йедаш наьлхо йоньаеш ер вагІача хенна лоам хеттача довзон тІа йолча Къамаи парка смотрителаш тІаккхаьчеб цунна. Эфраина мел дехарах хІама ца хулаш, цу тІера Іо а ваьккха, копзойш тІехьа а болаш город Наньюке воалаваьа из. Моттигерча судо кхы тІехьагІа Кени лоам тІа валара бокъо йийхна а йийхка, Меру юхавалийтав из.

БІарчча даь шу даьнкад цо садеттащ, зама 1978 шера ше хьалха бихьача наькъ тІа сІолаа юха а урагІа волавенав из Лекана буьх болча оагІорахье. Укх наькъа ше лаьрхІача хьатІа а кхаьча, маьрша цІавенав из. Аьттув баларах дог айденнача Эфраима дагидехад кхы а халагІача Нелиона буьх тІа вала (5100 метр). Деналдола верхолаз ктерацар ирача лоамех, шанах бердаш лийлхача моттигех, царех толамца тІех вувлар, берригга альпинистски гІирс кръяь тІадж, дуа хІама чудоалла тІорми, газови горелка, хІаьта тІадувха барзкъа — тишъенна плащ, шанах тІехьвоалаш тІаювха хьамча туфлеш мара еце а. Вож пикъ дукхьала пазаташ тІаюхлаш бора цо.

Нелион буьх болчакъа 3 Миквари 13 августа волавелар. 17 августа из хьалтІаваьлар 5 эзар метр лакхача агІа Лобонара бу йолча. Цигача из бун да на моттача шии альпиниста чай а молаеьц цо. Цар деча тешалах, когаш берзана, хайра дегІа тІа зувкаш баракъа доацаш вола Эфраим 18 градус шелал йолча лакхача лоам тІа «цІагІа санна леташ вар». Эфраим дегабуам беш ва цу альпинисташ Къамаи парке болча ессрошта не гучабаьккхача санна хеташ, вертолетаца арабаьннача царна ер бІарга а вайна, нІалхара ваккха команда йийхай. Юхавоагlаш уж наькъ тІа а кхийтта, уж егераш ба моттиша лечкъав из. «Малав ца ховр» уж лехаш лелнашехьа а Эфраим Меру яхача городa гоьва доацаш дагІача шоай цІагІа чукхаьчав, духха ха ялалехьа шигара кораваьв из «Дейли нейшн» яхача газета репортера.

В. ДРОЖЖИН,
ТАСС корреспондент.
Найроби.

СИХА ЙОАХ СКВАЖИНАШ

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 62 шу дизара сийна къахьегама вахте лаьттача тха управлене коллективо доккхя толамаш даьхад. ИттлагІча пятилетка диъдагІча шера чакхбаьнача 10 бетта 1074 метр лоамая тІоанех буруь техад. ХІаьта пятилетка дІайолаелча гІоне 89999 метр техад.

3550 эзар киловатт электроэнергеи тайп-тайпара материалаши кхоярах 800 эзар сома пайда баьнаб, берригга хьийцача планагІа лаьрхІачул хинна пайда 1418 эзар сома ба.

Социалистически яхье хьалха латт Т. А. Тараканова, В. И. Гончаренкос, Е. Р. Базилевске, В. Ф. Мельникова кулгалду бригадаш.

ХІанз тха управлене коллективаш керда декхараш кхоачашдеш я. Г. А. Шуликин керте латтача коллективо дІаболабаь «Шера хІара бригадо 5000 метр буруь а тоха, скважина цаІи ахи шера хьалхь а яккха» яха патриотически болам хьал а лаьца толамца къахьегаш я тха пхи бригада.

Х. ГАДАЕВ,
«Грознефть» объединене грозненски УБР буруь деттача бригада бригадир.

НАЬХА ХЬАШТАШ КХОАЧАШДАРАХ

«Юрта бахача наха культурни гІулакх делга дІахо тоадара хьакъехьен» «Халкъа художественни кхоллами дІахо дегІабоалабара хьакъехьен» долча КПСС ЦК-и СССР Министрий Советен соцамаша дІадехар кхоачашдеш хьинаре къахьег Нохч-ГІалгІай АССР культура министерства дукхача болхлоша. Царех цаІ ва Нохч-ГІалгІай АССР культура заслуженни болхло, халкъа кхоллама республиканскеи Шен вокхагІа вола методист, композитор А. М. Халебский.

Цун новкъосталца Шаьла районе хьийллар халкъа филармони. Из болх А. М. Халебске дика лелабеш хиларца укх денощка цунна елар «Юрта культура хьашташ тІакдина кхоачашдер» яха СССР культура Министерстваи культура болхлой профсоюза Центральни Советен Знак.

Нахе кхетам балара болх тоабеш

ХІаране дакъа лоацаш хилча

«Электроинструмент» завода къахьегамхошта интернациональни доттагІал чІоагІдара хьакъехьа кхетам лулга вахара а балха а закон а хинна дІаэттад тхона. Заводе вІашагІъеллача «Интернациональни доттагІала» клубон цун президента Богатырева Золотханен боккха болх бу интернациональни доттагІал чІоагІдеш. Клубо арахец СССР халкъий доттагІала, общественни деятелаштеи вежарашкха йолча партей кулгалхоштея, машар чІоагІбара Ленински премей лауреаташтя хетадь пензазеташ. Кидоцаша ахча гулду машара фонде, тайп-тайпарча темаех лекцеш еш, вІашагІъехя оговонаш, салаІара, тематически сайренаш.

Заводе болх беш ба ши мехка 14 къамах бола нах. Овха донкхал ду цар барт тайна, вІаши гІо деш къахьегарах.

Завода коллективо 18 октябре рапорт делар валоки продукци арахецара диъ шера план кхоачашъярах. Шу чакхдалалехьа арахецаргья 3 миллион сомал совгІа мах бола продукци.

Ший балха тІа завода партийни бюрос чІоагІале лувц общественни организацеех: профсоюза заводской комитетах, комсомола комитетах, кхалкаькха советах, делалан школанен гІо дара советах, ветеранийн хьехамийн советах, кхычарех.

ДІабахача нйс бетта интернациональни тІема - патриотически темашта 300 совгІа, нравственни темашта 150 гарта лекци йийшай коллективе. Лекцеш еш арений гІалгІайн меттала.

Политинформаторашa, агитатораша, лектораша шоай болх дІахьу моттигера материалаш тІа, цар кулгал лувц КПСС XXV съезда решенеех, парте обкома III-ча пленума, райкома XV пленума соцамех. Идеологически болхлой активо кхетам балара болх барал совгІа, гучадоах коллективерча цхьаболча нахах доакха тІехьадиех гІулакхаш, масала кхуал производство хьалхалаттараш. Шоай коллектива а города а масалца дІахьокх советски сат духовно дегІавар, коммунизм хьалъечара цун лоархІам. Цу берригача балхо духовно кхы а бІаьхегІа бу тха болхлой, дІаяхача замах юхедисача земерча гІулакхашца. болх тесса лелаберашца, къахьегамен производственни дисциплина телхаерашцеи къовсам лоттабара уж тІахьех.

Тхо долча наст-наста вІашагІбетталу парте, тІема, къахьегама ветеранаш. ЧІоагІа сакъердалуш чакхдаьлар комсомола комитета, кхалнаькха совета, интернациональни доттагІала клуба нийлашца даь кхаь ноахалий вІашагІкхетар. Укхаза къамаьл дир парте, тІема, къахьегама ветеранаша. Цар дийцар шоаш хьаленача наькъех, шоашта духьала нийсъенначa халонех, уж шоаш миштта эшайнр, хІаьта катийча наха царна дош делар бокхагІчар дІадоладаьр шоаш дІахоxьоргхиларах, шоаех бенна тешам хьаьвала а дина а къахьегаш лелабергхиларах.

Цу тайпарча сайренаша нагирхой патриотически уйлаш айю, къахьегама толамаш дахара уж тІахьех.

Заводе хул «Хаттарийи жопийи» сайренаш. Хьалхагlе а нийду хаттараш. Царна жопаш тела бех боагІбоагІаш бола района кулгалхой. Из тайпа сайре хилар дукха ха йоацаш завода актови зале. Болхлошца вІашагІкхета бийхар административни органий болхлой. Цар хоадамболеш жопаш делар болхлой хаттарашта. Дукха керда хІамеш дийзар цу сарахьа болхлошта. Тха хьаьшаша дийцар советски законех, районерча хьалах.

Партийни бюрос, цехашкарча цун активо берхате болх бу эскаре баха ха тІакхаьчача нагирхошца. Уж каст-каста вІашагІбетталу граждански а сийлахь - боккхача Дай-мехка а тІемашка дакъалацараща. Советски Гераашцарча Низий традицеш йоаь. Дицлургдоацаш, сакъердаме чакхдоал нагирхой Советски Эскаре накъабоакилга. Торжественно уж накъабоахача къамаьлаш ду эскаре болхараца. Цар доош лу шоай дай гІулакхаш дІахо дІадахьа, шоай доттагІий, коллектив юхьІаьрж ца оттае. ХІаьта даьша - ноанoца хургболча бІухошта наказаш тел. Ший воІ накъавоаккхаш № 43 йолча цеха болхлочо Костоевас аьлар: «Тахан оаха тхоай къонгаш Советски Эскара мугІарашка баха накъабоех. Тхо доккхал деш да вай сатем тха къонгаш лорабергхиларах, тхо тийша да шоай дай-ноаной сий цар доадерг ца хиларах, уж тешаме салтий хургхиларах». Вola хьехам луш цо аьлар: «Са воІ, хила ма воегІа салте хилалахь, советски наьха сатем чІоагІа лорабелахь. Хьай коллектива сий ма доаделахь. ТІехдика бІухо а волаш мара цІа ма веллахь». Наьна жоп луш Тимура аьлар: «Нани, хьа хьехам массаза а дагалоаттабергба аз! Тхоана цІаккха а йицлургьяц тхоай коллектив, тхоай доттагІий. Тешалаш, болх бьача тайпара дика Советски Эскаре оаха гІулакх а дергхиларах». Иштта дала салтий хила дош делар кхыча призывникаша а. ВІашагІкхийттача бар эскаре баха ха йоаца нагирхой, кьалха хиина салтий, тІема ветеранаш.

Завода администрацеи профсоюза комитетон оттадаьд эскаре бахачар дика гІулакх дой, воински дисциплина ца телхайоl царна 13-гІа балха алапи тела.

Къонача бІухошта хоьургья шоай еш йола йоакхо. практически уж тха коллективо ший членаш лоархІилга. тІема декхар кхоачашде дІа а бахийта уж цІабахкарга тхо хьежаш долга.

Нийса хургдац дерригга а дика лел аьлча. Дукха кхоачамбоацараш да цхьацхайолча партийни группай, цехови партийни организацей балха тІа.

«Идеологически, политико-кхетама болх дІахо тоабарах» бола КПСС ЦК соцам кхоачаш а беш, дикка тоабе лерхІ оаха коллективера интернациональни, тІема - патриотически, атеистически кхетам балара болх.

Х. МЕСТОЕВ,
«Электроинструмент» завода партбюро секретарь.

ДИ, КИНАЗ, ДИНАХ ТЕШАР

МЮРИДИЗМ — ЮХХЕРА ХЬЕЖАЧА

С. УМАРОВ,
исторически Іилмийн [redacted]

Тахан-арча мюридизмо башхалонех дувца волавалале хьалхагІа ер дешаш волчоа довзийта безам ба са цкъа дай бахача шоай юрта вахача сай новкъоста сийна дийцар. Тайпан цІи, юрта цІи хийцай аз куст ца хетеш. Укх тайпара дийцар сона са новкъоста, Абакаров аргда аз цунах.

— Массаза а санна се цІаводаш шоатта дийнахьа, саррахьа вахар со тхоай юрта. Тхоай мел вола саг цІагІа нийсвелар сона. Со цІавена гІадваха вар да, велавенна, дІа-юха хьайзар, хьаьша цІагІара цхьа хІамаш арахахьа волавелар. Царна юкъе бІаргадайра сона ламаза кІувсилгаш. Со цІавара хьамара цІенъюкъе боаржжабаь Іобиллар боккха керда кІувс. Сайре дезала юкъе сатийна дІахьорг ма йий аьнна а хеташ, дерригаш а сацаргІаттаьнна дар тхо. Цхьабакъда, кхоачаш саьхат а даьннадацар, даь цу хьаьша-цІагІа ваггІача хана дезала юкъе хулича хьала вІалла тара а доацача хьале сона се хийттача дара. ХІаьта хиннар укх тайпара дар.

Тхо долча хьачу а лыьна канас аьлар: «Вай молла воагІа». Цхьан хІамакна йиш еха из хилар хоалора цун оаацара. ЦІаьхха уйлангахьа яха цІенхашття а хийраяьлча санна а хинна дІаэттар даь-юкъмараш. Из сихха хьал а гІетта, моллана духьала ваха дІааравальар. Хьаша, дийюга тІа юха хІамаш ял-цІагІа Іо а яхха, хьаьша-цІагІа хьачуваьлар, сога моаршал а хаьтта, саьнгга кІувса тІа Іохайра, боккхача кІаьдачa тІайбах оагІув а гІортабаь. Цунна уллув Іохайра да. Молла аьлар: «Вай тайпах нах бахача лоаман юртара венав Ахьмад, укх сакъате укхаза хьавоагІаргволаш ва из. Тахан цхьана вІашагІкхийта хургда вай. вoай тайпан гІулакхаш дувцаргда вай. Массанега а саг вахийта веза...» Дукха ха ялалехьа вена хьакхьачар молла вийца Ахьмад а юрта баха Абакаровгlар мел вола маІа саг а. 20 совгІа саг вар вІашагІкхийттараш. Дегадоххарагlа аргда аз, царна юкъе вар колхоза председатель а юртсовета секретарь а.

Гоьта хилар даь хьаьшацІагІа. Гобаьккха Іохайнар берригаш а. Хьахьалхашкахьа а хайна, тайжжа, йІаьхха оаг ахийтар молла. Вокх массане а тІехьа оалар. Бусалба тиян яр — Іарбий меттала салот дар доаккхаш хиннар. Цо яхар фуд ховш саг хиннавале тамаш я, молла ше веце. ВІаштта пхеза юха а яьвхар тиян.

Салот даьккха баьначул тІехьагІа дІа а хьа а эцаш къамеьлаш доладир. Юххьанца — лоадамбоацарех, дукхагІа коза хетача е белабеча хІамех. Цхьабакъда, дукха ха ялалехьа массева а тийра, лоаман юртара Іовенача Ахьмада бІаркъенар. ТІаккха гаргарча а бовзача а, лоамашка бахача нала дайта моаршал дІаделар цо гулбенаршка, цул тІехьагІа цІен хара юхь а яь, цхьан хІаман чІоагІа сагот деш ше волчох къамаьл де эттар из: «Вай массане а тхьамада (Абакаровгlар тайпах къаьнагІа а лоаман юрта молла а волча — С. У.) тІадилла гІулакх дахьаш велав со шо долча. Халахете а, аз дена хабараш дерригаш а дац шоана дезардолаш. Къахьочургара дІаволалургва со...»

Из мукъагІа, фу хиннад аьлча. Музарбековгlар тайпахча цхьанве дукха ха йоаццаш Абакаров Махьмада тІехтеха хиннад, цар. Абакаровгlар, «нийсхал лакханза хІамаш» да (везачта ... боалла нах ба. аьлча саг верах е нийсхал цІая езаш бисача цхьан хана-замахьа бахьача довхой тІехьеваш я. — С. У.) аьнна. «Бахьдар аьлча, — йоах Ахьмада, — гера бе я делла вoай довхой тІехьенашта тІанкхувсадала йиш яц вайга хІанз, кхы тайпа я ханаш. Цхьабакъда, Абакаровгlар тайпах мел волча са гаг Іадата ахкаш болии лелабеш хила веза дарца вай доастамбахаран футтардаран бахьан ца хиннйтар духьа». (ІадатагІа дилла-ча, Абакаровгlар йиш яц шоай довхой тІехьенашна гІулакх леладе, царна доттагІал хила, фуннагІа хІама ялъагІа е хьалхагІа уж тергалбе. и. кх. дІ.).

Ахьмада дена дика хабар фу дар аьлча, Абакаровгlар тхьамада Абу-Муслим-молла лаьрхІад цІи хезача даьйх вола саг, белггала аьлча, ший вахар ислама гІулакха хетадаьй цунна Абакаровгlар тайпан цІи дІахазийтан вола Хьамзаг яхар, шоай тайпан шайхалла «оттаве». КъурейшацІен тІарчар тІехьено шеданъала даьд из гІулакх. (Іарбий мехкара баьхача нахах хьахиина массехк дезал бах Нохч-ГІалгІай АССР-е Мухьмад-пайхамар ваьнивча Къурейша цІен тІара баьнарий тІехьеваш лоархІ цар шоаех). Из, бакъдар аьлча, вoай керттера устаз Ташу-Хьажа (Нохч-ГІалгІайчене мурдий тоабаех цаІ вІашагІъеллар ва Ташу-Хьажа) вай къоабалвергапацаш вут яхнята дац, — тешам белар Ахьмада. — АллахІа хьалхашка сий долаш ва из! Цхьабакъда, хІанз ламазаш, дуІаш, дала лаьрхІе гІулакхаш мел деча капа Абакаровгlар Ташу-Хьажий цІерана ахьаца яха еза Хьамзата цІи». Хьамзат дІавелла мича воалла цхьанена а хац цудухьа Абакаровгlар тайпан наха юрта юхтте чурзерат доrІа лаьрхІад цунна. Ахьмада дІакхайкадаьд из зерат хьалдарга дІадахийта кІелит-дукхa дена а Абакаровгlар тайпах мел волча сагo ахча лулга. Ахьмада мел дийшар, дика да а дийгІа, къоабалдир. ХІанз Абакаровгlар шоай тайпан шейх хургхиларах къаьстта чІоагІа гІадбаха боаш санна хетар берригаш а.

Ахьмада къамаьл чакхдаьнначул тІехьагІа массане тІехьа а оалаш илли даькхар имам Шамала найбех цхьаннена карагІдиннача турпалча гІулакхех. Хьалха оалачо хаттараш дора Ташу-Хьажий Шамален мурдаш цІий Іоухийташ пачхахьа бІухи отрядех лийтача лоаман чІожешка, довкъашка, хьунга, додача хига, хІаьта цар юха жоп лора, духьала интта къизa хІамаш а дувцаш. Из иляи, моллагІа халкъо доаккхар а санна, чІоагІа дег чу дужар ладувгІараштa а доаккхараштa а. Аз айса а чІоагІа уйла тІалхийта ладувгІар цунга. ЦІонахчал дола нах бар цо хестабьраш. ХІаьта цуна тІехьа даьккха илли боагъоица динца дувзадена дар — из чакхдаллалца пайхамарген байнача шейхашкен кадаш дар. Эттара чІоагІагІа кодадаьр фу дар аьлча, нийсача новкъа шоаш дІакхувларгболи дийна цІена вейхаш тахан боадаш мурдаш хилар дар.

Цул тІехьагІа Ташу-Хьажий вахарера хІамаш дийцар молла. динах башха бІубейна боацараштa дІахоилдаьнна.

Ах бийса яьнначул тІехьагІа мара чакхъяланзар мурдий собрани. Абакаровгlар дІа-юха къийстар. Хьашацlагlа фо чу а ихетийта, Іоюика лаьрхІар дас. Е со а, а из а къамаьл дара тІера ванар, цудухьа со веший цІагІа Іовижа дІачувахар.

Са новкъоста къамаьл сецар. Атта хиннадацар цунна из дувца. Дукха хІамаш дар укхаза уйла тІаяхийта езаш. Сона ховш дар из а цун воша а дийша нах болга, цар уйлайн вахарен хьисапагІа ди лелабаь моттиг ца хиннага. ХІаьта даь цІагІа дукхканешка цхьана далла ламазаш дора, дин тиннаш оалар... Сона ховра, цу тайпара цхьаккха хІама хьалха цар дезале ца хиннага. Цхьабакъда, хІаьта а хаьттар аз цунга хьалхагІа варий хьа да иштта вонкха мурд, аьнна.

— Из ца хиннилга дешна ер дерригга а! ХьалхагІа ше хинначоа вІалла тара а вац да ненсе тІа вахача гІоне. цІа хьалдича гІоне. бераш доккхий а хинна боахач делабайза ца воалаш хІама доацаш висача хана дено. Из хила тарлу-кх цун бахьан? ХьалхагІа ди вІалла теркалбеш а цунах тешаш а вацар из. ХІаьта моллаех гучахьа дог нхоарладоза, цар йоахал моттигта лелацу гІулакхаш бег доахар. ДагадоагІа сона, цкъа, шин мастерске эзболх беш волча хьив. ХІаьта со воаюкъе ловзаш воаллар ттоайшта молла веиа. Да, цхьан минута болх юкъагІа а баьккха, массехк дош цунна дІа-юха а кхесса, цунна Іоха моттиг белгал а яьккха, дІахо ардакха фаттан хьакха волавелар. Молла, хьежа юкъе шод а белла, дунен гІулакхашта сов чІоагІа тІавийраав хьо яхаш цунна Іоттараш е волавелар. Цо еча Іоттарашта юха духьаля дас аьлар, нагахьа санна моллаш мо мара берригаш а кхы деш хІама доацаш баларе, истори хьадоладалале хьалхагІа шоаш баьхача хьахарашка мута чубаха безаргбар наьха. Ший юхь йоагаяь молла цу сахьате гІетта дІавахар. ТІаккха дас аьлар, хьо тайла хьехамчаш эшаш а вац ше.

20 шу хьадхагІа дар из. ХІаьта хІанз са да дукха хІама ца эшаш ше а ва молла. ЦІаьхха, цунна а тхона массанена а дага доацаш нийсденнад из. Керда уйлаш чуесса вола да дунехча хІамашта оаха ца кхетаеш вар. Из тхоца тарвала гІерт, сон са вошеи а ва, тхоай оагІонгахьара, иззамoрг де гІерташ, хетаргахьа. Гаьна дала йиш йий из ишта? ХьалхагІа цІенача дег тІара, гуччахьа деш хинна къамаьл хІаиз ихыча бесса да. Ма дарра аьлча, даь хьаьша-цІа хьаштдолчча дийнахьа цІагІара маьждиг а хинна дІаотта тарлуи да — кхы мишта аргда каст-каста далла ламазаш де нах вІашагІбеттaлуча моттигах? Из аллха дезала, частни, общественни вахара проблемашка гІулакх доацаш дола дош да аьлча хет даьна, вешийна, тха берригача денальхошта. Укх тІехьарча ханналца со се а вар иштта хеташ, Цхьабакъда, хІанз хов сона из иштта доацилга.

Абакаров бакъ вар. Даьлах тешаш болча нохчийи гІалгІайи цІеношка вІашагІа а беттaлуш далла ламазаш дар адха дезала ший гІулакх лараІе мeгe тамаш я. ТІехьа тІадоагІараш цІенхашттa долаш хІама да из, цкъарча юхьгга белгал ца доахадала а тарлуш.

Ислам маьждига чу боацаш лелабаьб Нохч-ГІалгІайчене массаза а. Хьалха юрташка доккхий маьждигаш хьалдеш хиннад, бусалба дин бІарчча чулацара воІаш долаш, цига кІиранна цкъа, кІаьраска дийнахьа, дора ламазаш, цхьабакъда, юрта бахача наха лелaдеча бусалба дин гІулакхаш цунах тоъам хилацар. Керттерча даькъе маьждиге гуллуш хинараш дин активисташ бар, цхьабакъда, уж а ламазаш деш цхьа ха яьккхачул тІехьагІа кагийча тоабаех шоай цІа ухар. Даьлах тешаш бола нохчийи гІалгІайи бе-беча мурдий тоабашца ба. Царех хІаране ший ва шейх — цар АллахІан нахан юкъе юкъарчал леладу яхаш вола устаз. Тоабо ший членашта — мурдашта — тІадожаду белгалара ламазаши Іамалами елга, хІаьта цар уж цудухьа маьждиге а ца деш мурдий цІеношка кхоачаш а дора.

Нохч-ГІалгІайчене йоалаш я 20 совгІа мурдий тоаба. Уж вІашагІъехкий XIX

Иттлагіча пятилетка мулаш

Атомни реакторий конвейера юххе

Атомни машинашъю Волгодонски завод (Атоммаш) хьалъе йолаь дикъ шу а дац, хІаьта а дІаяхача гурахье хьалхара продукци елар цо. Москве СССР еза-йоккха энергетически, транспортни машинашъеча промышленноста министра кабинете латт, «миллионник» оалача, вешта аьлча расчетни низал миллионага кхоача, серийни атомни реактора йоккха йоаца макет. Дукхьал цу тайпара агрегаташ арахецарца дІаболабу Волгодонски заводо шиъ болх. Са йиш хиланзар профессионалашна «вІашагІъелла кийча изделе» оалаш йола хІама бІаргаго. Технологически процесса эттара хІанзарча ханарча методашца еш хилча а реактор хьеяра балдаш кхаь шерага гІортташ дІаьхлу. Лама 42 метр дІаьхха тхоенац долча цека чу баиха хала а дацар энергоагрегата натуральни боарам мел хила беза кхетаде. Завода генеральни директора Валерий Першина укх тайпара цифраш йоалайир сона: реактора лакхал — 25 метр, максимальни диаметр — 4,5 метрал совгІа, дозал — 550 тонна.

Цу тайпара изделе, — йоах генеральни директора, — машинаькъа платформа тІа а йилла дІалхьийта йиш мичай заказчика. Цудухьа хьалъяьй Атоммаш кемаш лелча Волго-Донски канала юххе — Советски Союза европейски даькъа тІарча чурча хиний наькъаш вІашагІдетталучча. Укхазара дика йиш я кема къилбаседе — Балтийски хІачек фордашка, царна тІагІолла Атлантике дода, хІаьта къулбехьа — Каспийски, Іаьржача фордаш тІа, хІаьта дІахо — Дунен оксана ерцашка.

Долче, — бакъду аз, — Атоммаша продукцепа хьабийлла шерра никъ ба-их?

— Ба. Іилмахой расчеташа хьахьехад, кхоачамболлаш энергоресурсаш йоаца районаш дІахо догІаахоре атомни электростанцеш (АЭС) хьалъяр арара хьагІаккхухьача довгорда болх беш йолча йовхалечарели в сое гаьпара тІейовлавеча электропередичай линееши пайданагІа хилар. Цу тайпара район я СССР европейски дакъа. Цунах тарра районаш а ерригача континенташ тІа, дукхача мехкашка. Бахьан доацаш дац вай планета тІара АЭС-аш бІаьнел тІехьилар (Советски Союзе я уж болх беш иттех хьалъеш латташ кхойттех), хІаьта уж шеко яц, дІахо кхы а дукхагІа а хургья. Заказчикаш кхоачамболлаш ба тха.

— Сенна тІех я Атоммаш кхычарел, цу даькъе атомни энергомашиностроене оцнда опыт Іоаьчча советски предприятееа? — ГІуллакх мишта дац аьлча, дукхьал тхаьнта эттара хьалха дІадоладаьд атомни энергоблок хьаяра геттара чоалхане технологически зІанарилг ерригга а цхьан предприятего, цхьан тхоена кІал дІанийсъелга. Специалисташта хов из балха геттара дика долга. Цкъадале, тха завод Іалашъяьй эттара кердагІча, дукхача даькъе уникальни йолча оборудованеца. Цунна дола заказаш кхоачашдаьд советски специализированни предприятеша, хІаьта иштта итальянски, малхбузенгермански, американски, японски фирмаша. Лоацца аьлча, Атоммашо арахецаргья хІанзаллца кхычахьа мел яьрел дикагІа а дарегІа а йола энергетически установкаш.

1954 шера Москвана юххе болх бе йолаллийтача дунен тІа эттара хьалхарча АЭС низал 5000 киловатт бар. Атоммаша хІара серийни реактор миллион киловатт луш хургья. Дагадохийтаргда вай, СибарегІара дунен тІа эттара низболашагІа йола Красноярски ГЭС 12 шера хьаль хилари цун низал ялх миллион киловатт хилари. ХІаьта хьатІайоагІача пятилетке (1981—1985) Атоммаш йоалургья шера барх! «миллионник» арахеца.

...Москве воллаешхьа а хайра сона атомни реакторш арахецача Волгодонски завода конвейер хилар. ХІанз со Атоммаша керттерча корпусе ва. Цепоаннхаш да цун боарамаш: 258 эзар квадратни метр я майда! Конвейер лелаш я. Из тара яц автомобильни заводашка сона яйнарашта. Цеха ченашта юкъерга Іалаьчате йоккхача моттига гуш яр циклопически боарам бола металлтеда станокаш, грузовики хийцадра чуйохалургйолаш йола электронагревательни пешкий Іургаш, радиационни камерай гІалаш.

— Тха конвейер кхыча тайпара я, — лелакъежар сона хьалхавьнна лелаш вола инженер. — Оаха из цІи йоаккхар цахаддаш лелаш йола, кхычарга хьежача кІезига серийни лоархІаш йола, гучча бесса, параметрашка а дІанхийта лаьрхІача гІулакхашка а диллача ординарни йоаца изделеш арахецара технологически зІанарилг я.

Заводе болх беш ва хІинзе а массех эзар саг. Царех дикъалагІа данъа инженерно-технически балхахой ба. Лакхерен лаьрххІа йола юкъеран образовани йолаш бараш 80 процент ба. Гаргарча шерашка кхоаза совгІа дегІайоагІаръя коллективе. Раьза а болаш болх бе ух укхаза мехка тайп-тайпарча мининташкара нах.

Керттерча корпусе воза йиш хул са 38 шу дайнна Юрий Тихонов, йоккха габариташ йолча станокаш тІа болх беча токарий-расточникий бригадир. Генеральни директора ше аьлар цунах: «Экстра класса токарь». Тихонов Челябинскера венав. Сона ха йов, фу хоаденна венав из Волгодонски заводе. Юре жоп делар:

— Газеташ тІа дийшар аз: Атоммаш, Атоммаш! Хьалъеш латта массане а бІарг кхоабаш йола сийлахь-йоккха гІишло я, атомни энергетика шийна чуулла ага да, иштта хьыдараш. Сесага йоах: аз квартира дІахецаргъяц. Директора йоах: кердача моттиго цІагІа хьай заводе доакхар массел алапи доаккхаргдий Іа? Со хІаьта я укхаза хьавера. Сай къаьначча бригадацара алх саг а воалаппр аз сайца. Уж а тоахараш ба. ТІехьагІа дезалаш а хьабоалабир. ДІадахача шера. Укхаза лерхІачох, хІанз тхо дизза дола атоммашоаш да.

— Дехке даьнадий шо?

— А. Хезадий хьона эрсий инца: «Таккхала уллача кхерийна кІал хий дахадац?» яхаш. ХІаьта укхазара вахар-м Іаьрна хий ма дий.

«Романтика, берригача махко бІарг хьоабача гІулакха юкъе даггъа лацарах дола доккхал. — дагадера сона завода надрай отделе сайна мишта дувцар эзараш бола нах Атоммаше боах бе ахара бахьанех. — Йолаш я иштта материальни стимулаш а».

— Стимулаш-м йолаш я, раьза хул Тихонов. — Шин бетта долча алапе боараме подъемни, деррига эшаш мел дар чу а долаш йола квартира хургхьлларах йола гаранти, кьыдераш. Бакъда, Челябински директора цкъандар чу хьежаварий с хан: укхазара алапи-м хІанз укх сахьате хьалха хинначул кІезигагІа да са. Сабарде ях аз, деррига вІаштІехьдаьлча... Укхазара яр санна техника а хилча!

Алоиз ФИЛИПЕНКО,
АПН корреспондент.

Кердадараш, событеш, фахташ

КЕРДА МЕТРОВОКЗАЛ

20—30 километр вІашагахьача столица цхьан районера кхечча воах районе кхоачавеш дола транспорта эттара боккхагІа аьттув бола тайпа да метро. 193 километрага кхоачаръя карара шу чакхдоаллаш Москвера лаьттана кІалхара магистралаш. Цу тІа а лаьттана кІалхарча трассай сеть дІахо йодача хана а шерлургья, тІа-тІа дукхагІа керда кертталаш чу а лоаццаш.

Столични кхыча предприятей болхлоша а санна, Сийлахь-боккхача Октябра 62 шу дизара кийчо еш, метро балхахоша а тІайиддар керда лакхара декхараш. ХІаьта хІанз, даькача толамех дола Іалаьмате дика хоаваш ух Мосметрострой.

— ЦІейна хьалхара депош метровцай балха тІа геттара бехктонханeча хана кийсденнад укх шера, — йоах Мосметрострой профсоюза комитета председателa Вячеслав Степанова. — Декабрь бетта болх бе йолайолийт керда столични радиус — Калинински: 12 километр бІаьха никъа 6 станци.

Калинински радиус хьалъеш боахкараша юкъе ярлай хІанз тайп-тайпара профессеш йолча наха дакъа а лоацаш йола «Болхлой эстафета» яха яхь. Масала, проходчикаш, шоай болх чакхбаьлча, дІаболлац участкера, эстафета хьасаш дІалу из монтажникашка. ХІаьта цар шоай эргІане, сесси чакхъяллалца болх бича, балха майда отделочникашка дІалу.

Болх иштта вІаштІехьбанклар бахьан долаш сесипи профессешта юкъе балха бувзамаш отт, къахьегача динал лакхлу. Цу хана болх беш хиннача радиусе хьалъеш лаьтта «Горьковски» станци хьалъьяраш бар дукхьашка «Болхлой эстафета» юкъейоалаьраш. Яхьа кердача форма гІо дир «Горьковски» хаша ни бутт хьалха хьалъя яхкха. Октябра 62 шу дизаре кийчо еш лаьттача динаша Калинински радиуса гІишлонхоша хьалхьадар из почин.

Декабрь бетта йолаургья хоадаш кердача ликех дІанюка ахо, цо нъоостергья Новогиреевски Перовоа районашкара дукха транспортни проблемаш. Тахан цу гаьшача микрорайонарча москвичашта цхьа сахьат ха эш центре хьакхача, хІаьта керда лаьттана кІалхара магистраль эксплуатаце дІачуелча 20 минута береба из никъ.

ЦІей юкегІертача хана тхо кхаар Калинински радиус хьалъеча. Хьалъеш лаьттача станцей залаш хІаналехье мраморцеи гранитацеи хотъкьей. ДІаоттаньй сердал теларгаш (дукхьал «Ильича майда тІа» 122 я уж), эскалатораша болх миштта бу хьожаш бар. «Перово» яхача станцел тІехьагІа яа! мара станци яц Калинински радиуса трасса тІа. Цун тІехьарча 150 метр долча дакъа тІа лозунг да: «Сийлахь-боккхача Октябра 62 шу дуэзаш метровокзал хьалъякха». Тахан ала йиш йолаш да гІишлонхоша из декхар йхоачашдаьд аьнна.

Нина ХАРИТОНОВА,
АПН корреспондент.

Эскаре гІулакх деш ба вай мехкахой

ДОТТАГІЛЕНЦА БА НИЗ

Ахриев Мурад МагІамбиеваьй, укхазарe вехав из Советски Эскаре гІулакх де а.

Из нийсвенача мотострелкови подразделене Къилбаседа Кавказера, Юкъерча Азере, Коми АССР-ера, Белоруссере, кхыча моттигашкара баьхка дукхазана къамех бола кагий нах ба.

Дешара подразделени комсомольца М. Ахриева тІехдиша чакхъьяьккхар. Сержанта звани а енна кхьча подразделене вахийтар из. Укхаза взвода командире заместитель вир цох. Взводе 17 къамех бола бІухой ба. Из эскаре дукха хулаш гІама а дац. Бакъда, а Мурада а а сапташа а хеттацар хьо малагІча къаман ва, эскаре мичера ванав хьо. Массанена а хьалхашка лаьтта декхар, уйла цаІ я: Дай-мехка дикагІа гІулакх деяга, тІема гІулакх бокъонца карадерзадела. Цу юкъарча уйло массане цхьа барт бу.

Дукхача къамех лаьтача тІема коллективена бокъонца бола хьакхамчеш а хинна дІаэттаб цар командиреш — эскар А. Куркин цун заместитель, сержант М. Ахриев. Подразделенерча беррига бІухошта цкъатарра дика хац эрсий мотт. Из бахьан долаш шоаш зулар юкъхьнца Советски Эскаре Уставаш Іомаде а тІема кийчон занятеш чакхьъя а. Укхаза новкъостал дир эрсий мотт дикагІа ховча новкъосташе. Масала, хамас Н. Тараргенаа новкъостал деш вар башкире Р. Рахимове.

Бакъда, мотострелкови занатеш йолча хана шаф цхьанена а хаац. Из гІулакх дукха дезаш а цох дика кхеташ а ва массаза. ТІема гоезал карарзаеш бІарча ахка дІадийьар бІухошка. Тренировкаш йолча хана бІухоша кхечча цІай социалистически яхь ярхаяр, ерацар кгІама листокаш», «молнеши», агитплакаташ. Социалистически яхь йоаржаяра а гойтара агитаци вІаштІехьъякхара а дукха къахьегам. Из хІанз войскагІвоача сержант вай М. Ахриев.

— Эскаре доттагІал леладелга, — йоах цо, — цхьана шоаллагІча новкъостал делга хинна Іац, из коммунистически дот-уйла дола нах хьалхбала га да. Новкъосте йоаккхо еш, дог цІена, тешаме хилар — из да керттера дар. Политически дешар Іомадеча хана массаза а новкъостал деш хул комсомольски активисташ удмурт В. Беспалов, эрсе П. Амеленко, цхьанхена шектер хинна Ю. Родионов, кхыбараш.

Эскаре А. Куркин вокхагІволча сержанте М. Ахриеви хуаглду взвод бокъонца бола тІема цхьа дезаш ба. Чакхдаьнначча дешерa шера цар пенза хьокхамеш дьхтед тІема а политически а кийчо еча.

...Герз а тІема техника а карерзаяра гоэзалга хьоаш контрольни занатеш яр. ХІара бІузо ма хулла дикагІа кхоачешде гІертар шиъ декхараш. Царна юкъе белгальдаьр вокхагІволча сержант Ахриев Мурад.

Танкаш «моастагІчоа» дукьала йоах. БІарг тІера ца боаккхаш «гІом» бола моттиг зуэш ва оператор - наводчик Ахриев. Ца тулийташ отт цо йоаккха топ, БМП яа пулемет. Шоай командирагара масал а нийца «моастагІчоа» тІетеІаш ба взводера берриге бІухой. Взводерча азанел совгІча бІухошта тІехдика оценкаш оттайир лаьна гоезал гойтарах.

Дай-мехк финна лораеш латтача вай бІухоша Сийлахь-Боккхача Октябре дийь совгІат да из. Октябра цІой сийне бІухоша дакхача толамех дикко дааьа дош Ахриев Мурада а.

Массех дош ала безам ба са Мурада дезалех наьца. Цун да Ахриев Оврсмаьъ «Луч» яхача совхозе мастер-гІишлонхо ва. Ши воша, Аьльмади Султани, тІехдина эскаре гІулакх а даь цІабаьхкаб. Шекихе а вузашка дешаш ва. Султан юртбоахама институте очно дешаш ва, хІаьта Аьльмад — Орджоникидзерча горно-металлургически институте заочно. ЦІагІа кхуаш воагІаш ва кхы а цин кІаьнк—Іаммрзанн ХьамбиккарІ. БоккагІа болча вашарех санна, царех а дика бІухой хургба, аьнна хет сона.

В. КАРТАПОЛОВ,
журналист.

Таджикистанера Лоамай-Бадахшански автономни область СССР лоамашка эттара лакхагІча ула. Памире форда тІара хьалйистача 4—5 эзар метр лакхача ула из. Цун территорех 95 процент совгІа яр лединкаша, чхарша, ирача босепаша дІалоац. Лаьттан хІара тІегилг дукхьал лоамашкара хьалйиха езаш хул. Из иштта долламехьа а, ялат, хоартолаш, дулх, тхьаина, сом, чилла боахаш йола итташ колхозашш совхозаш кхай областе хІанз. Мехка деррига вежарашка долча халкъий новкъосталца Памире хьа а яь, толамо дегІаухаш я дукха доакъош дола промышленность. Це хьеча еррига хІанай боараш миллионаш соманца лоархІаш ба.

Цхьон хана «айхха тІаьгъайлача ваІарий» мехк лоархІаш яр Памир. Лакхача лоаний довкъаш кхыча районех дІакъовсталь йола из тІаккхачара арахьара тІа воагІачоа цхьаккха аьттув болаш яцар. 50 шу хьалха дукхьашка боагІаш бола лораш кхьчар укхаза, цар хІалхара баьхар укхаза баха нах фу хадачара. Ленински парте аккалаша моттигерча активисташца цхьана лоархІаме боахамех культурно-сердалони декхараш кхоачашделга моашта дІатІа а хІон дІадоладеллр укхаза Советски Іедал. ЦІеча эскара бІухоша басмачех мукъальккхар Лоамай Бадахшан... Эрсий хьехархоша лъовсам болабир йоазув-дешар па харца, тІаьхьайисарпа, культура па хиларца. ХІанз цхьаккха а кишлак яц Лоамай Бадахшане школа йоацаш. Лоамарой эзараш бераш да профессионально-технически училищашкеи техникумашкеи дешаш. Памире болх беш я Таджикски ССР Іилмай Академе ботаника Институт. Автономни областа областной центре — Хороге — я дунен флора 2 эзар совгІа тайпа чугулдаь гІоръяьна ботанически беш.

ХьалхагІа тІаккхоачалуш па хиина «морхашта юкъера мохк» хІанз автопаьигьашех авиапаьигьашех Душанбеца а Каргиае районашца а бийза ба. Радио, телеграф, телефон я эттара гаьнагІча, лакхача лоамашта юкъе ядача кишлакашка. Лоамера уагІаш доагІача хий тІа хьалтьяь электростанцей каскадаш.

СУРТА ТІА: мехка лоамашка эттара лакхагІча (форда тІара хьалйистача 2500 метр) агІача «Орбита-2» яхача станце городашнеи гонахьарча кишлакашнеи бахача надага йиш хулийт Центральни телевиденье передачашка хьежа.

К. МУМИНШОЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Революце доаха са

Сийлахь-боккхача Октябра агв лерхІаш йола Ленина город цІейна кийчлуш яр. Хоза кийчденнадар «Аврора» крейсер.

Города промышленни предприятешка еш латт Октябра 62 шу дизара сийне йолаеина хиннача социалистически яхьа итогаш. Дерригача халкъа цІей тІанхоачаш латтача хана слар Ленинградо мехка керда тІехбоккха низ бола турбинаш, генераторш, тракторш, металлообрабатывающи станокаш, океански кемаш, атомни оборудовани...

Дукха нах хул укх деношка дукха хи йоаццаш шиъ 60 шу дизар белгалдаьккхача Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце музее.

Из хьаьар 1919 шера октябрь бетта болхлойи салтий депутатий Петроградски Совета решенегІа. Эзараш болча наха дакъе лаьцар музея фондашн экспозицешн гулъеча. Тахан из я Ленина парте пролетарски революци мишта кийчйир а чакхъяьккхар а дувцаш йола мах баь гаргбоаца реликвеш латта эттара йоккхагІа йола моттиг.

Укхаза, хьалха Кшесинске хиннача особняка чу, Петропавловска оагІорахьа, дилла а хоалуш да Октябра доахаса. Укхаза дукккхаза хиннав В. И. Ленин. Укхаза хьавера из 1917 шера 3 апреле Финляндски вокзалера. Цу здане балкона тІара болхлошта, салташта, матросашта хьалхашка ше къамаьл деш, Владимир Ильич Ленина тІахьийхар уж революци боьъонца котъьнна аллалца къовсам лоаттабара.

Цу музейе каст-каста хулаш волча сага гуш я цхьа дегаль: карарча шера дикка дукхагІа хиллай социализма немарий мехкашцара чІоагІлуш латта СССР бувзамаш хьагойташ йолча разделашкара материалаш. Кердача экспонаташа дувц Сийлахь-боккхача Октябро Болгаре, Венгре, Чехословаке, Польша, кхыча мехкий революционни болама аьча влиянех.

Дукха ха йоацаш музейе хьайийллай керда зал. Цун экспонаташа чулоац «Экономически ВІаши гІо дара Совета — 30 шу» яха тема. Укхаза шерра хьахьоах социалистически содружества мехкаша экономически Іилма-технически даькъе цхьан леладеча гІулакхех дувцаш дола документаш, макеташ, сурташ.

А. НЕПОМНЯЩИЙ,
АПН корреспондент.

ТІехь-тІехьа дукхагІа дехи Памире автомобильни наькъаш. Хьалха хьуяхаш уре тІа ухаш наькъе такхтеш хиннача хІанз делхаш асфальт йилла наькъаш да. Царех эттара докхагІа дараш — Оша Хороге бода Памирски никъа (840 километр бІаьха) Хорогера Душанбе бода никъа (548 километр бІаьха). ХІана, ма дарра аьлча, Лоамай Бадахшана эттара гаьнагІа ядо ерригга хІинарган шоссейни наькъашка йийза я.

СУРТА ТІА: № 963 йолча наькъа - эксплуатационни участка прораб Ш. Шобузбулови бохло Ш. Худоеровеи автомобильни никъ булаггбола меттиг белгалъеш ба.

К. МУМИНШОЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

бІаьшерене — XX бІаьшере йолалуц шейхаша Ташу-Хьажас, Кунта-Хьажас, Солса-Хьажас, Чим-Мирзас, Митаев Аьлас, Арсанов Дене, Къоасам-Хьажас, кхычар. Шейх Вис-Хьажа карте лаьтта цхьа тоаба шера яц дукха ха йоацдаш — 50-гІа шераш чакхдоалаш хьахина.

Укх тІехьарча 20—30 шера кІалнга хуацалаш хиннадац Нохч-ГІалгІайченерча мюридизмана, хІаьта хІинзарча хьелашка шоай гІулакхаш леладара аьттув болашагІа йола форма цунна корайй ала йиш йолаш я да гІулакх. Из — мурдий зІамига тоаба. Массаза а ахар мо, цунна юкъе болх цхьан юрта бахаш бола кхоачара дезал (цхьабакъда, АбакаровгІар а санна, бе-беча юрташка бахаш а хул уж). Цу тайпарча дин тоабашка керте отт молла (нагахьа санна тоабан мурдашта юкъе из волаш вале) е хьинар долашагІа вола, мел хайна а цун хогаметта дІаотта ховргдолаш вола мурд. ХІара зІамигача мурдий тоабо керттерча вирдех цхьаннеца дІалоархІ ше формани, вирд хьадоладаьрех — дийна боаца дукха ха йолча шейхех — цхьаннe дин авторитетах кор гІортолга ю. (АбакаровгІар цу тайпара шейх, вайна ма харра, — Ташу-Хьажа вар). Цхьабакъда, моллагІча цхьан шейха вирд леладераш юкъе хаддаза а нийсдеш а дола бувзаниш республика е Къилбаседа Кавказа бе-беча районашка хІанз долаш дац, уж дІадьина дукха ха я. Шоай массане а юкъара е цхьа кулгахо а, е юкъара цхьа устаз а, е цхьана чакхдоахаш гІулакхаш а дац цар. ХІанз Нохч-ГІалгІайчене бусалба наьха деррига динашне вахар зІамигача мурдий тоабилгаца лелаш да, цу чу хьахулаш а цо нийсдеш а да. [illegible] юкъе лелаераш дин установкаш хинна ца Іеш, хоаш долча тайпара цу чу чІоагІ а я аьлла лоаттаеш йола ислама еза лаьрхІа патриархально-бытовой отношенеш а я. Тоабан гІулакхашта юкъеэзе хул ма дарра аьлча, дахьаьх теш ала йиш йоацаш шоай царех ца лоархІаши бола дезалхой я. Общинно уж мутІахьа берзабу патриархальни традицеш хьалха а йоахаш, цар мел леладеча гІулакхашта юкъе гІерт из. Цун активисташ а хила дІаотт, массаза а ахар мо, векке тІа баха боккхий нах. Цу тайпара активист а хинна дІаэттан, масала, Абакарова да. ТІаккха цун хьаша-цІагІа маьждиг дилла. (Дагадохийта безам ба са, укх дуьнар тІара АбакаровгІар тайпан цІи хьадагалаьца хьаар).

Цу тайпарча хьаьша-цІеношка гулдаь да хамаза кІулсаш, лаьрххІа хьаьча тиртеш тІа КъорІаца цхьана дада Іарбий а нохчий а меттала хьатІаяздаь дуІаш, шейхийн кайхамарийн вахарах йола мифаши легендаши, дин кетехьа дерзадаь исторически кадеш тІаяздаь тетрадилгаш. Из деррига литература мурдий зерата бийсашка дешийла декхар а дах тІадоэадаь да. Пешакца хьалъякхьа дада бусалба наха «лпионаир» — Іаьрна мо-жамаш а яьнна куц долча цІен сага — Мукьамад-пайхамарен цун вешний вніа турпал Іаьлий портреташ; фаьлгаца юкъача Буракъ лхаш кІа болча хІаманца Мухьамад сигала ваьхкхар хьагойтуш, бе-бе беснаш долу сурт; Макнара сурташ; кьега тоьа чу декха, бе-беча шаькъаьнца яздаь дуІаш. Из ерриге гойтара агитаци — мюридизме геттара керла хІама да. Цунна декхарийна я из гучох, пайхамара меттел, вайна на харра, моллагІа болча наьха а сурташ декха цукъа на луш бола ортодоксальни ислам боьъонца на боезача. Цхьан хІамакна духтІабовла гІертача наха [illegible] рах. Цхьабакъда, таханарча мурдашта во йова ислама догматика, хІаьта из йовлаш болча моллаша вІалла тержа а дац цу тайпара телхадем дола дин гІулакхаш. Царна дукхагІа хьашт долий да дуьнен тІера гІулакхаш.

Массаза а ахар мо, цу тайпарча хьаьша-цІенна лоалалха хул чуатташ телевизор, приемник, хІаьта дукхагІча хина во йоацаш библиотека а йолаш дола хІанзарчар тайнара цІа. Цу чу бах къонагІа бола дезалхой. ЭгІа цІагІа [illegible]

хьаьша-цІеноех цІагІара мьаьждигаш аьлар. Цхьабакъда, къона нах берригаш а бац цу тайпарча цІера раьза. Царех дукхагІа бараш хетачох, из санна йолча цІеро бохам бу хьаша-да везаш тІаэцача, тешначеш, хьаьналча цІен-даьшта. Ба а ба бохам, из деци из деррига а. ТІаккха кхы фу аргда ужкено долча хьаьша-цІеноех? Хьашт долча дийнахьа (хІаьта цкъаза хьаддича расписанегІа а) мурдий тоаба чуэца кийча ма дий уж-м бусалба дин чоалхане Іаламаш кхоачашъяра. Соахка Нохч-ГІалгІай шейхин объединение болхлоьшта (дадугІаш хиннарех дукхагІа барам нохчийн гІалгІайн кхаьнех бар) «Бусалба наьха дин цІейнш обрядаш» яхаш теяа а йолаш лекци ешаш вар со. Кхетадеш ма дарра, сай беседе аз дукхагІа бІагаяъьакараш бусалба дин обрядийн цІейнйн моттигера башхалонаш яр. Цига дІа на хьоккаш бита йиш йолаш бацар лакхе дийцача хьаьша-цІеной лоархІаш моттиги. ЧІоагІа уйла тІаяхайта лаьуьгІар сога гулбенаршна, хІаьта а са сакхура аз дуьцар шоай дагахьа къоабалдеш уж боацаргах. Цхьабакъда, аз дуьцар харц да ала [illegible]

дукха эрганагІа доаллаш укх тайпара дар: «Цкъа-дале, из дезала шиъ, чухьара, частни гІулакх да, хІаьта шоалагІа-дале, тха хьаьша-цІеношка чукхувларш диназаш ду хьашийн хинна Іаш. Тха хьаьша-цІеношка хулаш нах долча хІало нохч-гІалгІай къаьной традицеши обычаеши белгала я йоах, дегІа а кхувл. Диица дувзадешна дола хІамаш керттера дац уххаза, цкъаза нийслуш нарра». Из чІоагІа гІалет доаллаш йола уйла йолаш хІанз укх саьхата, халахето а, тоъал дукха ба.

Белггала да а ма дий из-м цатта, зІамигача мурдий тоабо гаргара нах юкъеоз (5-гара 15-нега кхаччалца бола дезал), ма хеталой, цар гІулакхаш шоай дезалий хьал дийнача чакх ма доалий, цо шиш керттера уйла тайпакча сага хІара денеарча гІулакхашта тІа ма йохийтай вьинн. Дин вахар вай ханара хьалаш тервах а дешн леладе гІерт мурдаш.

Мичча бесса дале а, тоабено шиъ фост ду цун членний вахара-идейнн лостамаш. Юрта вахаре кІезига хІама дац цунна дулур, мурдий гаргарча ваха шиъ тайпара воздействи а еш, цхьабакъда, из воздействи дукхагІча хана социалистически морала нормашта дуьъала я.

Социальни, правови, моральни дешазаца шиъ никъ лелабу тоабано. Гаргарча (цкъаза гаргарчеи лоаллахарчеи) дезалий группа «дьехам» санна дувцаш дола мурдий тоабанна хетар ерригача тоабан членний гІуллакхашца кІорбаь тІахьожам лоаттабеча мурдий-активистий дини вахарен лостамгара хьадоагІаш да. Шоай нравственни оамалашца гІулакхаштеи алкха шоайла лерчарий гома — дьалах тешачеи гаргарчеи наьха йоккха йоацача группа — геттара готтача социальни опытах кор гІортолга ю мурдаша. Цу тайпарча гома социальни установкаш каст-каста чІоагІа дукхьала йовл общества хьаштаешта, хІаьта мурдий тоабай членаш шоаш цуннара хийла баьле хул.

Мурдий тоабай гІулакхаш дальлах тешараша дьала гІулачх дарах чакхдоалаш хилац. МугІарча мурдашен ваи гаргарча вахен шоай вахара хьисап ислама идеологегара хьайоагІача моральни принципашца тардеш леладу. Даьлах тешарий практически гІулакхаш обществана моллагІа уйла йолаш уж дале а, моральни лостам мурдий тоабангара нийбеш да. Мурдех дукхха а дукхагІа бараш шоай тоабанцара «сатем» лехарал дукхагІа шоаш «херша отттабаь ба», кхыча вирдех болча «биззача маьта боацача» воккхарча, динах шек бараштех вІалла ца тешараштех хьалхашка шоаш гІет баь» аьнна хетийта гІерташ ба. На тенденци шоай ма хулла хьалдувц тоабан активисташа, из «совле» практике чакхъяллийта гІерт, тоабан членашта шоаш еча влиянех пайда а эцаш. Даьлах ца тешараш далла хьалхашка къяноош тІадолаш а моральни гІулакхашка дийлача цхьаккха тайпа оамал йоацаш а ба яхаш хьаккахкьабу мурдаша. Юрта общественни мнени царна дукхьала йоаккх. Цул совгІа, цІакка а кІаьд ца луш дувцар, шоай динах хьдараш нохчийн гІалгІайн лархІа багІац яхаш. Йоаваш я мурдий тоабано яхачу тІара баьнвараш юртара кхалха дІабахаза ца боалаш хинна. Цар вахар кхы дІахо кшта сатохалургдоацача дьнна хина моттиташ, хІана аьлча тоабано дІадех тайпан наха динах хьадачоа цхьанна тайпара гІо-новкъостал ца дела.

Мурдий кагий тоабаш а еш вІашагІбетталуш бола ди лелабу дезал вахара хьисапага, юкъарча культура боарамга, къахьегама хьалашка диллача (цу тайпарча дезалий цІендай, цІакха а яхар мо, къахьегама коллективаца бувзабале хилац) хІанзарча вай бІарчача советски общественна социально-экономически эргалонаш эттара кІезигагІа хьоккхаеннача крае бахача нахах ба. Мурдий идеологена кІал къаьстта аьттув болашагІа йола кІийле хулийт дезалех бытеи кхалсага цхьатарра бокъонаш ца хулийтача ширача замах юкедисача нийрчача гІулакхаша. ЦагІара боахам лелабар, бераш кхедар, цІен мел йолча дезалхочоа (массаза а яхар санна, бераш дукхха а хул) гІулакх де дезаш хилар, — уж деррига гІулакхаш кхалнаьха-поаной букъ тІа дувш, тІаккха цар белггалара лард хьахулийт уж обществана хийра бовлара. Ислама идеологии патриархальщинеи кхайкаеш болча мурдаша хьинаре чакхдоаха гІулакхаш даьлах тешаш болча кхалнахака къовбалдий тІаэц.

КІезига лоархІам болаш дац зерата бийсанца мурдаш вІашагІкхийттача цІеношка гулбенарий кхожкам кІаьдбу, психологически «са паргІатдоаккх» аьнна хетийташ йола къаьстта морально-психологически микроклимат оттаеш хилар. ЖамІата лаьмазаш деча хана тоабан членний шоайла къаьстта «кхычар боаца» бувзам хилар мурдашта дег чу доссаде гІерташ хул молла. Из «барта бувзам» дІа-юха мел хьалзача метте лаьттан тІарча, халахете а, хоза доацача гІулакхашца лелабу.

Цкъарча юхьига новкъа дац аьнна хеталой а, «цІагІарча маьждигашка» вІашагІа а бетталуш ламазаш деш хилча, цар массаза а советски общественте правилаш толхаяра тІебуг дьалах тешарам. Дукхьал цІагІа вІашагІа а бетталуш цхьона леладеча дине гІулакхаша аьттув боаккх мюридизма эттара аккхагІа йола, масала, мурдаша зикар а оалаш халхараш дар санна йола Іамал дІайоаржаяра. Халхараш-зикараш ду цІагІа зикараш доахачар меттел, зикараш доахарий вирдах боацача мурдаша а.

ЧІоагІа зикар а оалаш, йиш а локхаш деча халхаро, цхьана вІашагІа а кхийтта далла деча дуІаша санна, чІоагІа алийни ю мелача нахаха, кІезига дийша болча кхалнаха-новношта, къоаношта, берашта, унахошта. Цу тайпара сурт бераштa чІоагІа Іаккъ. ЦІагІа нах вІашагІа а кхийтта далла гІулакхаш деча хана бера бІаргаьуш мел дола хІама кийсса

(Нистедоалар 4-ча оагІо тІа).

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА БЕРА ШУ

ӀИЛМАХОЙ ЙОАКХО— БЕРИЙ МОГАШАЛ

Дукха ха йоаццаш Москве хилар. Дунен халкъашта юкъерча бера шера хеталь «Унахцӏена бер» яха европейски мехкашкарча педиатрий конференци.

Конференце дакъа лаьцар 27 паччахьалкхен Ӏилмахошамедикаша, цул совгӀа, педиатрий Дунен халкъашта юкъерча ассоциаце (ИПА), педиатрически обществайн ассоциацейн европейски къамий Союза (ЮНЕПСА), Дерригдунен унахцӏенон организаце (ВОЗ) викалаша.

— Цхе дийнахьа Европа дикагӀча педиатраша цхьана йийцар унахцӏена дола бераш хьалкхедара чоалхане проблемаш, — аьлар сога СССР медицински Ӏилмай Академе педиатре Института директора академика Митрофан Студеникина. — Дийцар берий унахцӏено къоастаяра денаех, берашта кхуашбоагӀарашта медицински гӀуллакх дара принципех, унахцӏено лораеча органий медико-социальни проблемех, тайп - тайпарча мехкашка бераш хьалкхедарах.

Конференце лъча 150 сов-гӀча докладах 70 советски специалисташа йир. ХӀаьта цох цецвала хӀама а дац, хӀана аьлча, конференце белгалдаьккхача бесса, СССР-е йоккха опыт Ӏоаяьй берий унахцӏено лораяра, массанахьа а юкъейалаьй унахцӏена бер хьалкхедара система, дуккхача мехкарча лораш то пайда лургболь цу облaстера геттара дукха Ӏилмай рекомендацеш тейяяй.

Советски опытах керттера хьахиннараш малагӀаш да?

Бер хье а хилале дукха а хьалхагӀа цун йоакхо ю вой мехка. Из гӀулакх деш 10 эзар совгӀа кхалнаькха консультаци я. Вый мехка берашта медицински гӀо дара кхаь эвенох латта система хьахиннай: поликлиника — больница — санатори.

Моллa 12 эзар совгӀа берий поликлиника я, лаьрххӀача берий больницашка 550 эзар маьнги ба. Больницашка хӀанзара дарбан-диагностически аппаратура, хьалхьала а хӀанз даьча а берашта лаьрхӀа отделенеш я. ХӀара шере миллионаш бераш пионерски лагерашка, городал арахьарча берий бешамашка, яслешка ух. Укхаьхн 23 миллион гаргга берий кхуашбоагӀараши салоӀаш хиннаб пионерски а школьни а лагерашка, туристски базашка. 650 эзар беро шоай унахцӏено тоалйй берий санаторешка — уж вай мехка 1200 совгӀа я.

Хоаш ма хиллара, советски берий унахцӏено лораеча даьха толамаш дувзаденна да медицински Ӏилма дегӀаахара боарамца. Педиатрен акушерства актуальни проблемаш Ӏомаеш 26 Ӏилма - тохкаме институт, цул совгӀа медицински а лорий говзал лакхъеча а институтий 346 профильни кафедра е я.

СССР-а медицински Ӏилмай Академе, масала, оттаьй бера а наьна а унахцӏено лораеча даькъе Ӏилман тохкамаш дара дуккхача хӀанна лаьрхӀа программа. Цу тохкамий керттера лостам — кхувш йоагӀа тӀехье могаш хьалкхеяра лазарашта профилактика яра методаш оттаелга.

Берий унахцӏено лораяра йолча советски опыта боккха мах бир конференце доакъошхоша.

«СССР, — аьлар педиатрически обществаш ассоциацейи европейски къамий Союза президента профессора Б. Линдквиста, — къаьгга хьахьокх общества къоначча граждаший йоакхо мишта е еза. Советски здравоохранене доахача толамаша, цун профилактически лостамо, кхалсага наьно, бера унахцӏено лораяра опыто даим теркам тӀаувз кхыча мехкашкарча медиций. Тахан вай еле йиш я хьатӀадоагӀача иоахалий унахцӏено лораеча профилактика яра советски система тӀех хилар».

Владимир ЕГОРОВ,
АПН корреспондент.

Лор хала бевзи ба са. А. КОРОЛЕВА фотоэтюд.

БОЛХЛОЙ КИЙЧБУ КХУВРЧ

Вай вахарс цхьаккхе а моттиг йиcаяц электричество цо кхоачаш. Кухнера дена чоа лоаладеча мартенашка кхаьчай из. Цунга хьежжа дукагӀа оаш цунца болх беш бола а кунга хьажа хов е специалисташ. Уж кийчбеш а, цар говзал лакхъеш е я «Кавэлектромонтаж» яхача Ростовски треста Грознера дешара комбинат.

Дукхача моттигашкара баьккхача кагирхоша специальность Ӏомаеш а из йолаш волчо шийна квалификаци лакхъеш а йола дешара заведени я из. Цига Ӏомаду электричествацца дувзаденна мел дола хӀама. кийчбу: низа а сердала а сетий электромонтажникаш, электрооборудованеи цар низа сетий монтажни электромонтажникий бригадираш, кабельщикаш, кхыбола электрически техника болхлой.

Дешара комбинате кийчбу ерригача Къилбаседа Кавказа промышленностa оша йоккха квалификаци йола электротехника болхлой. Цига говзал Ӏомаe а лакхъе а нах ухийт треста 11 управленера — Махачкалера, Орджоникидзера, Пятигорскера, Сочера, кхычахьара.

Шоватка шу совгӀа ха я из комбинат йола. Цу хана дено цига говзал Ӏомаль араваьнная 12 эзар гаргга саг. ХӀанз хӀара шера Ӏомаду 300 гаргга специалист.

ХӀара урока тӀа Ӏомадеш дола хӀама электроприбораш дӀа а хьокхаш, царга производстве бергболча тайпара болх а байташ хьех.

— ХӀара урок [illegible] хьехаш волча мастеро дувцар киноаппарато хьа а хьокхаш. Дешархошка ше хаттараш деча хана мастеро болх бе йолайоайт экзаменационни машин. хӀаьта дешархочо хьалхашка латт цун номер тӀайола электроаппарат. Цо хьахьокх дешархочо шийга даьча хаттара нийса е харцахьа жоп деннад. Цу тайпара, дешархочо сун да Ӏомадеш дола моллагӀа хӀама ше мел дика кхетадаьд. Иштта Ӏомадаь даьннар шаьрдеш болх байт цунга комбинате цу гӀулакха лаьрхӀа йолча мастерсе.

Теоретически эвлаш кӀоаргагӀа хилийтара эша а, венита художественни а литература дола йоккха библиотека я комбинате.

Ше къаьстта моттиг дӀалоац ток кхетарах лорайала мишта веза, цо лозаваьчох цу сахьата фу новкъостал де деза дувцача а гойтача а пособешеи стендашеи.

Дешархошта хьехаш ба электротехника кӀоаргга йоза а йоккха опыт йола а мастераш. Масала, мастер Калинюк Иван Платонович цу комбинате болх беш вола 25 шу совгӀа ха я, хӀаьта мастер Иванов Василий Кузьмич цига хьехаш ва 1943 шера денз. Электротехника езаенна а из дика йовзаш а ва къона мастер Ветенчик Виталий Андреевич. Цул совгӀа, цо дешархошта юкъе боккха кхетам болх а бу. Из агитатор ва.

Къахьегама экономика хьехаш а йоккха опыт йола преподаватель Серебрякова Лера Максимовна. Къахьегам а цох боала пайда а бовзийт цо.

Комбината директор Скрыпников Василий Иванович ве а дуккхача хана денз цига болх беш ва. Из ве а цига Ӏомаденна саг ва. ХӀаьта цун воӀ Скрыпников Анатолий Васильевич цу комбинате дийша а ваьнна. Ленина цӀерагӀча Грознески мехкдаьтта чакхдоахача заводе ЭЛОУ-АВТ яха установка хьалхьеча болх беш хилар. Из йоккха квалификаци йола электромонтажник ве. Дика къахьегарах орден енна ва из. Иштта цу установке болх беш хиннаб цу комбинато дийша бола Цыганков Василий, Красюк Анатолий, Гайфитдинов Шихаил хьабараш а. Уж а ба ордеӀаш енна нах.

Комбинате дийша говзал Ӏомаль электрикаш Къилбаседа Кавказе меттел берригача вай боккхача мехка а болх беш ба. ХӀаьта царех цхьабараш доазол дехьа къахьегаш а хиннаб.

Ю. ЮСУПОВ.

ФУТБОЛ

ДЕРРИГА ТАХАН КЪАСТАРГДА

ӀӀаьсти шоаш дӀаболабаь бӀаьха ваь тахан чакхбоаккхаш я хьалхарча лигера ерригаш а хӀана яц аьнна йола командаш. ТӀадоагӀача шера лакхерча лиге ловзаргйола ши команда чемпионато хьалхе а къоастаьяле, наггахьа мара ца нийслуча тайпара дола хьалаш эттад турнирни таблице тӀехьарча моттигашка латтача командашта юкъе. Иштта, шоллагӀча лиге Ӏохалъяла езача ялх командех кхоъ мара къоастаяьза я — «Алга», «Колхозчи» а Ленинградера «Динамо» а. ХӀаьта вокх кхаь команда цӀераш таханарча тӀехьарча туро мара белгалъергъяц.

Халахете а, цу тӀехьарчарех я вай «Терек» а. Кхыметтех геттара дика Запорожьерча «Металлургаца» 9-ча ноябре лайзачул тӀехьагӀа счет 2:0 а йолаш яьккхача коталово а хаьдда яьоастаяззар вай команда кхел. Цул совгӀа, тахан Днепропетровскерча «Днепраца» С. Орджоникидзе цӀерагӀча стадионе шийна хургдола укх шерара шийна тӀехьара ловзар а цо иштта толаме чакхдоаккхе а, алхха цунах кхоачам хургбац «Терекна» хьалхарча лигацара ца къастара. ХӀана аьлча тахан Краснодаре моттигерча «Кубанаца» ловзаш йола «Таврия» е эше-е из ловзар цхьаькха команда кот ца йоалаш чакхдоале мара, «Таврияна» хьалха а яьна, 18-ча моттиге дӀачӀоагӀлургъяц «Терек».

Футбольни статистика езарашта оаха хоам бу 44-ча туре хиннача ловзарех: «Колхозчи» — «Уралмаш» — 1:1, «Торпедо» — «Звезда» — 2:0, «Алга» — «Кузбасс» — 0:0, «Памир» — «Трактор» — 2:0, «Спартак» (Ивано-Франковск) — «Шинник» — 2:1, «Карпаты» — «Факел» — 2:0, «Нистру» — «Динамо» — 4:1, «Спартак» (Орджоникидзе) — «Днепр» — 2:1, «Спартак» (Нальчик) — «Таврия» — 0:0, «Кубань» — «Металлист» — 3:0.

ТУРНИРНИ ТАБЛИЦА
(12-ча ноябрега д[illegible])

Командаш	Л	К	И	Э	Б	О
«Карпаты»	44	25	10	9	82—40	60
«Кубань»	45	22	12	11	70—47	56
«Памир»	45	22	8	16	54—45	52
«Шинник»	42	20	13	10	[illegible]—35	52
«Факел»	44	20	10	14	70—[illegible]	50
«Жальгирис»	44	19	10	15	58—48	48
«Уралмаш»	45	18	12	15	55—43	48
«Металлист»	45	19	9	17	41—45	47
«Нистру»	45	17	12	14	51—39	46
«Металлург»	45	19	7	19	65—64	45
«Кузбасс»	45	17	11	17	47—48	45
«Спартак» Орд.	46	19	8	20	48—45	46
«Днепр»	46	16	14	16	56—56	44
«Торпедо»	46	16	15	14	42—40	44
«Спартак» И.-Ф.	46	18	7	20	51—61	43
СКА Од.	45	16	11	18	51—47	43
«Спартак» Нл.	45	16	11	18	44—46	43
«Таврия»	46	15	11	19	49—50	41
«Терек»	45	16	8	21	55—62	40
«Звезда»	45	15	9	21	42—58	39
«Трактор»	45	14	11	20	30—34	39
«Динамо»	45	15	8	22	32—54	38
«Колхозчи»	46	11	12	23	40—73	34
«Алга»	45	9	9	27	31—72	27

ЭЛЕКТРИЧЕСКИ СЕТЕЙ ГРОЗНЕНСКИ ПРЕДПРИЯТЕ паччахьалкхен а частни сектора а абоненташка ДӀАХОЙТ:

Электрически сетей Грозненски предприяте берригача паччахьалкхеи частни сектора абоненташка дӀахойт 1979 шера 31 декабрь хьатӀакхачалехьа йоагальча электроэнергех доагӀачун расчеташ е езилга, цул совгӀа частни сектора абоненташ декхарийла ба за тӀехьаьнна йоагальча электроэнергех доагӀар 1979 шера 31 декабрал тӀехьа ца доалийтин дӀадала. Нагахьа сана из дӀа ца дой кхы цӀаькхи хоам ца беш электроэнерги соцаергья.

Цу хана тӀехьагӀа абоненташа яь претензеш электрически сетей Грозненски предприяте хьажаргьяц.

ТЕЛЕВИДЕНИ

13 ноябрь.

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Ӏуйранара гимнастика.
9.05 — Мультфильмий программа.
9.35 — «КӀаргагушар — тешна халлар».
10.35 — Ленински комсомола совгӀата лауреата Н. Калинина халхьела лелаеча эрсий халкъа инструментий Москвески лагирвой оркестра концерт. ТӀехьадаьча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Хьа къахьегам — хьо сийле». Киноправглаше.
16.43 — «Халкъа айпараш».
16.36 — Р. Щедрина произведенешцара концерт.
17.15 — «Спортни класс».
18.00 — «Оаха хьалхь БАМ».
18.30 — «Стихаш — бераишта».
18.45 — «Тахан дуней тӀа».
19.00 — Концерт.
19.15 — «Советски вахар ».
19.45 — «ВӀашагӀкхета моттиг хувца йиш яц» яхача телевизионни художественни фильма премьера. ШоллагӀа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Искусства мастераш». СССР халкъа артистка В. Артмане. Перерыве — «Тахан дуней тӀа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа.
8.10 — «Вай самий беш».
8.40 — Географи. 8-гӀа класс. Вулканаш. Мела хин.
9.10 — Профтехучилищей дешархошта а подготовительни отделенеи ладугӀархошта а. Эрсий мотт. Эрсий метта синонимаш.
10.10 — Французски мотт.
10.40 — Ботаника. 6-гӀа класс.
11.00 — Юкъерча бӀаь шерий хана искусство. Хьалхара передача.
11.30 — «ЦӀагӀара олхазараш а сонхарий а». Ӏилман-популярни фильм.
Студенташта — заочникашта.
12.10 — Лаккхера математика. 3-гӀа курс.
13.25 — Философи. Материалистически диалектика керттера законаш а категореш а. Хьалхара передача.
14.55 — Эзраш — лора. Алкогольни психозаш.
15.15 — «Драматурги а театр а». А. Афиногенов а цун пьесаш а.
16.00 — Нурадилова цӀерагӀча театра спектакль (нохчий меттала).
18.05 — «Мохч-ГӀалгӀайчу гӀолла».
18.25 — «Дунен халкъашта юкъера панорама» (гӀалгӀай меттала).
18.40 — Фильм.
18.45 — «Телеобъективо бехаху».
19.00 — Хоккеях йола СССР чемпионат. «Сокол» (Киев) — ЦСКА. Киевара трансляци. Перерыве — «Бийса даьккхала хийла шун, бераш!»
21.00 — Юкъахьиннана заман искусство. ШоллагӀа передача.
21.40 — «Из дар Межгорье» яха художественни фильм.

8.40 — Ӏуйранара гимнастика.
9.05 — Оахарий хьаькъехьа сераита. Ленинградера передача.
9.35 — «ВӀашагӀкхета моттиг хувца йиш яц» яха телевизионни дукха серийни художественни фильм. ШоллагӀа сери.
10.45 — «Киноиныьбара цирк». ТӀехьадаьча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Дунен халкъашта юкъера бера шерага. Телевизионни документальни фильмий программа.
15.35 — К. Батюшков. «Поэт».
16.20 — «Объектив».
16.50 — «Московски комсомолца гӀулакхаш».
17.20 — Г. Свиридова произведенешцара концерт.
18.00 — «Шолла дола моттиг хьалхаьйта, журналиеташ!»
18.30 — «Самукъане метант».
18.45 — «Тахан дуней тӀа».
19.00 — «Ромео а Джульетта а». Фильм-балет.
19.20 — Ӏиман вахар.
19.30 — «ВӀашагӀкхета моттиг хувца йиш яц» яха телевизионни дукха серийни художественни фильма премьера. КхоалагӀа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Фу? Мича? Маца?» Телевизионни викторина. ТӀехьаьча — «Тахан дуней тӀа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.40 — Истори. 4-гӀа класс.
9.10 — Профтехучилищей дешархошта. М. Шолохов. «Поднятая целина».
10.10 — Немецки мот.
10.40 — Н. А. Некрасов лирика. 8-гӀа класс.
11.10 — «Поэзи». С. Есенин ваь 75 шу дизарга.
Студенташта — заочникашта.
12.10 — Физика. 3-гӀа курс. Квантови механика элементаш. ШоллагӀа передача.
13.25 — Политически экономи.
14.15 — Подготовительни отделене ладугӀархошта. Физика.
14.45 — Ӏилман-популярни киножурнал.
16.30 — Г.-Х. Андерсена фаьлгаш. 4-гӀа класс. Подготовительни отделене ладугӀархошта.
17.00 — Математика. Гаусса метод.
17.35 — Дешархошта. Самукъане эксперименташ физика.
17.55 — «Фабрички мараш сий денчара тӀехьа» (нохчий меттала).
18.20 — «Мохч-ГӀалгӀайчу гӀолла».
18.40 — Халкъа депутатий советашка.
19.00 — Документальни фильм.
19.15 — Шун кинавай тафие тӀа. Г. Ярмоев. «Кьдеть».
19.30 — «ЛергӀовша къона». Советски Союза турнаьх Нурадилов Ханпашех дола документальни фильм.
20.00 — «Бийса даьккхала хийла шун, бераш!»
20.15 — В. Маяковский. «ЦӀагӀа на дегтӀа». ДӀадеш РСФСР халкъа артиста А. Лазарева.
21.00 — В. Овчинникова произведенешцара концерт.
21.40 — «КӀийлента ноеман» яха телевизионни художественни фильм.

14 ноябрь.
I ПРОГРАММА
8.00 — «Ха».

ЦИРК-ТАМАШИЙНА ДУНЕ

«Москва-80» — иштта цӀи йолаш я 1979 шера 15 ноябре шийна гастролаш Грознески цирке дӀайолаеш йола Советски цирка 60 шу дизара хотаяь керда юбилейни программа. Из керттерча даькъе, Ленински лоамашкарча Московски Кердача цирко арахийцарех латташ я. Халахете а, из программе вайцига лоацача юкъа мара гойтаргъяц.

Цунна юкъе керттера моттиг дӀалоац тхьаь итт бахьанас, ассистента, инженерно-технически составо дакъа лоацаш цӀи хезача иллюзиониста Союза Олега кулгалдеш хургйолча «Тамашаш йоаца тамаш» яхача йоккхагӀйолча электронно-иллюзиони аттракционо. Зрителашта бӀаргагургья массазара яр санна йоаца, шийна тайпара хоза представлене: дукха сердала эффекташ, сердала эпараш. Сега тӀоя шийн верабераьбу О. Сокола. Мехкарий-ассистентка хай бе йоалхача тамашийнача шараша шоай бос хувц, цул тӀехьагӀа зрителашта бӀаргагучча яьге дӀайовл. Чура хьахьежаш йоӀ а йолаш йола тамашийна шуша-куб. ГӀатта ийча йола ракета. Мишта боал ца хоаш тӀап аьле бейя дӀа а баьле, юха гуча боала клоуни мехкарийн. Гуш йоаца тамашийна телефон, хӀаьта из бахьан долаш цирка зрителашта йиш хул шоаш баттӀача шоай расческага, кхалнаьха тӀормигига е сигаретий пачкага гӀолла шоай гаргарчен бовзачи иза хада къамьал де. Электроника, иллюзе, музыка, халхара, бе-бе бесаш долча шоай тайпарча костюмий тамашийна дуне — иштта да Соколе аттракциона кулгалца хьанколла «тамаший» дуне.

Программа юкъ е хозаргIа хулийт клоунаша - пародисташа: Ю. Лысенкоси Л. Дудойтеи. Шо делаш, шуга санъердийташ из бӀаргча сайре шуга дӀайохьийташ бола шун гидаш ба уж.

Программина юкъе дакъа лоацаш я 1979 шерара доно кубка — Ялове телевидененеи радиовещанеи приз кхьккхар. «Чарч ловзар» яха керда номер гойташ яр — Минина Флора. Вол кога тӀарча цун партнераша акробатике де тарлуш доацар ду: Муша тӀа цунца цхьана ура латт, хьалхашкарча тӀодашца цу тӀа хаххаюл.

Цирка тхоаха нӀал, хицца ше лелача шара тӀа а хайша, артиста Руденко Бориса кулгалца артисташа гойтаргья шоана фега меттел, малеже а кхоачашье хала а кхераме а йола «Восхождение» яха номер. Антипода троюаш е ец, «Ца кхоавеш вица пачахьа» яха шийн тайпара номер гойтаргья Мельников Виталеи говзача жонглеро санна тайп-тайпара хӀамаши бургацаши ногапца ловзаеш йолча Пигалова Еленаси. Фега чоалхане чӀуг-тӀерга этташи тувсалуши тайп-тайпара номераш гойтаргья артисташа Садов Надеждаси Прокопьева Светланаси. Ше морг кхы цхьаькха йоаца, лотадаь кӀеразаш ловзадеш йола баланс бӀаргагургья шоана цирка ветеранаца вежараша ЛысовгӀара Минина Нателласи ловзаеча «Говрашца дехьа вухьа доами» яхача номерe.

Цхьа чарх йола велосипедаш-моношипаш хехаш массе тайпара кеп уттаергья артисташа КириллоавгӀар Вереси Феликсеи. «Дог гӀоздаьннача нагийча нахах» Абраменко Виктора кулгалца турника тӀа эксцентрически, сакъердаме номер гойтаргья. Тумбаш тӀарча акробаташа: спорта мастераша Константинова Варвараси Федченко Станиславеи чоалхане акробатически нхунсалураш дергда, тумба тӀара тумба тӀа а кхувсалуш.

Кердача программе дакъа лоацараша дика эттун болаш гастролаш ней вай мехла городашка гӀолла а доазол дехьа а, цудухьа укх эзалургья вышна хет тхона вай республикерча цирка дезаранта а.

Ю. ГАЗАЛОЕВ,
Грозненски цирка [illegible]

МЮРИДИЗМ—ЮХХЕРА ХЬЕЖАЧА

(Кхестедоалар. Доладур 2-чеи 3-чеи оагӀошка тӀа).

юхамаччахьа да школе цунна хоачӀоаш бӀаргагучоаш. Цу хьалашка берашта чӀоагӀа хала да садуаш кертa чу кхехка уйлаш да. Юххера а, цхьадола бераш цхьа ха-зама льлча, даьлах чӀоагӀагӀа тешарий мугӀарашта юкъе дола.

Далла цӀагӀа деш дола гӀулакхаш шоашта товча бесса, миччa хана а ду: унахо велча, из дагалаьца, вийрзача, эскаре гӀулекх де болхараш накъабакхачул тӀехьагӀа, гӀулакх дань а баьнна цӀабаьхкача, вокха мурд хьоашалгӀа варца дувзаденна, моллагӀа цхьа лоархӀаме гӀулакх чакхдалара сийна, кердача цӀеношка баха ховшар, саг яр-яхар деедеш.

Цхьана вӀашагӀа а кхийтта далла деча гӀулакхий цхьаькха тайпа массазарча бусалба наьха цӀейоца (мархаш дастарца, гӀурба, моалат, тарахь дарца) дувзаденна да. Мурдий дезалашта эгтара низкъалагӀа долча далла деча гӀулакхех цаӀ — тарахь, бӀартӀача мархий бетта хӀара сар-сарахьа цхьана вӀашагӀа а беттaлуш деш дола ламазаш.

Деша правови оагӀонца а уйла тӀа ца яхийта йиш яц. Далле цхьана гӀулакх де лаьрхӀа болча мурдий. даьлах тешарий моллагӀча группай а санна, шоай къаьстта моттигаш (ламазаш ду цӀенош а маьждигаш) хилангза яргьяц. Цу хана цхьана кхоачашъеш йолча Ӏамалашда къмна хӀамаш хила йиш яц (хӀаьта уж доацаш дисац вай лакхо дийца халхар-зикар).

ЦӀаьхха юха а хьоахабе безам ба са цар шоай тайпарча «хьаьша-цӀенoех» цӀагӀара маьждигаш хьлче рaьза бoаараш. ЦӀагӀарча маьждигий хьанъехьара дош сеготалла духтӀавалар духьа юкъедаьккхадац аз, цхьа лехар, мехкарий удабар, кхенза йола йиитташ маьре ахийтар. Йоала а я шин сесагаца вахар санна дола кхьнарча патриархальни замангара хьадоагӀа во гӀулакхаш лeладара хьалапи бахьанаш лахар духьа даьккхад. Духхьал цӀагӀара маьждигаш да вай общественни вахара боарамица тарлургйоаца уж еррига обычеш бакъьаь хьоттаяран дето къоабалъяь тӀаэцаран эша къаьстта шие тайпара хьал хьахулийтараш. ЦӀагӀара маьждигаш — уж я бусалба дин хьехамаша бутув берзабаьча лоацача сакхетама доазонеш арайоалаш йоаца а йоалалургйоаца а микросфера «общественни мнения» вӀаштӀехьйоахаш, эргайоахаш, кердача хьалашца таргьеш йола опорни пункташ.

ХӀанз вай дувцаш долча каст-каста вӀашагӀа а беттaлу цхьана далла деча ламазаши цига дакъа лоацараште дин влияни яь Ӏац. Цига хьа а хул, хьал а лоттаю националистически уйлаш. Дунен тӀа лелача гӀулакхашна тоабанцарча мурдий шоайла солидарность хиланза яргьяц йхаш хьехам бу. тӀакха цунца дувзадешна да законаш е общесвите нормаш телхаераш бехктокхаме ца оаш бусвага, — тоабан члешаша бакълийн а харцлийн а га доаккх цар, цунна чухьа лелаеча патриархальни традицеех пайда а эцаш.

Республике дин делабаре цу шие тайпарча формо халонаш хьалхашка уттаю бихача наха атеистически кхетам балара, из луш болчаргара дӀадех моттигера башхалонаш дина йовзалга. Укхаза къаьстта шьра гуш да кхетам луча хана комплексни никъ лелабанна барбоалилга. Вай уйла цӀаьхха а цунна тӀаерзаьйй КПСС ЦК-ас эгтара тӀехьагӀа баьча «Идеологически, политико-кхетама болх дӀахо тоабарах» болча сацамо. Вайна ма харра, интернациональни традицеш ца харе чӀоагӀ ца йита дико хьаллоаттаеш йола националистически пережиткаш дӀайоахалургьяц. Дийлах тешаш волча саго ше бӀарччача интернациональни дезала цхьа дакъа хилар бокъоща кхетадича, меллу цун тоабанцара бувзамаш, националистически влияни кӀезагӀа хул цунна. Иззаморт ала мегаргда патриотически уйлай лоархӀамах а. Боккха ба моральни проблемаш къоастаеча нийса позици хьахархара наха. цу даькъе даьлах тешараша а, новкъостал де дезаш болча нравственни кхетам балара лоархӀам.

Коммунизм хьалъяра хӀанзара хьнюкъ белгалйоал къахьегамхой патриотически интернациональни сикхетам дегӀабара кердача йоарамца. Массе метте хьаху бе-беча къамех болча къахьегамхоша шоайла вежараша санна лаьрхӀа ца Ӏеш, советски социалистически идеологени моралаш зийча бесса ваьнна а тӀеравалар цхьанна а оагӀорахьара хьатӀаэзаргдоаца а уйла. Из гуш да тха республикански газеташ дешараша еча выступленеш тӀара а. «Грозненский рабочий» яхача газета редакцега ше дайтача письмо тӀа укх тайпара яду Курчалоевски юрта сайрийпарча школа директора С. Магомадовас: «Дукха къамаш дахача вай Даьхен территоре тӀа 250 миллион совгӀа саг вах. ХӀаьта цун хӀара гражданин — барт тайнача, къахьегача хальний-вежарий дезала викал. Из патриот, интернационалист, атеист хиларах тийна да из йӀаьхий низ болаш хулга».

Цхьабаьда, цу цхьа ханна дуьд цо мурдий дезалерча ислама тӀехьалаттарешa кагирхошта еча юхамаччахьарча влянех а. Юртарча кагирхой мукъача хана кульпурни салаӀареи дешаш хьоахадаь, цо яду: «Тха юрта сагота я кагирхошта: сакъердаме йоаши дӀаьху цар мукъа ха, деш цхьаккха хӀама дац. Сайренашна лаьрхӀа цхьаькха хӀама а доацаш улицашка гӀолла хьал-Ӏе а ухаш лел, е хьаьхагӀа шоаш хьийжача фильмага юха а хьож». Дагадоххарига белгалдоаккхаргда аз, са новкъост Абакаров шоатта бӀйсанна мурдий собране нийсвеннача хана цар юрта укх тайпара событеш хиннa хилар: кхаь цӀагӀа вӀашагӀа а кхийтта санъердам, иллеш доахаши халхабувлаши хиннаб кагирхой. хӀаьта дикь цӀагӀа — «заседани» еш хиннаб мурдаш-зикристаш, иштта иллеш доахаши халхабувлаши, цхьабаьда. уж халхараши иллеши духхьал бусалбо динца дувзаденна хиннад. Дин обрядаш кхоачашьяра формаген башхалонашнен диллача АбакаровгӀар мурдаш «шиш-пиш» дехкарех ба. цудухьа цар собрани тоьал сатийна хиннай. Клубе гойташ хиннад «Чингачгук — «Боккха БӀехал» яха фильм, цунга хьожаш кхуаш боагӀача кагийча нахах 10—15 саг а волаш. ХӀаьта цу юрта духхьашка хьокхаш а хиннадац из. Цу тӀа а юртарча общественни мнене бехкаш доах сайрийна клубе ухарах — дика цӀи хозийтац цо ший.

Ишта цийсьенна моттиг мишта лоархӀ газетага яздаьча педагога С. Магомадовас? Юрта бахача наха идейно-политически кхетам балара проблемаш дег тӀара цу дешаца хьашт долаш волча сагo санна, чӀоагӀа бехктокхаме лоархӀ цо, фактaш ювцарал совгӀа, ялха а йоашхаш, шийна предложенеш тел. «Курчалой юрта, — аьду цо, — ши школа, интернат я, интеллигенце 200 викал — хьехархой, лораш, инженерни болхлой ба. Звенеш халкъа юкъе кхайа нах болаш ба...»

Алхха шоайчар санна социалистически Даьхен хьашт а советски наха йоакхо яр, юкъарчунна цар тӀа-тӀа дукхагӀа дакъа лацар, йоккхача историчесни масштаба декхараш сакхетаме, гӀулакх довзаш. Ӏилман дорда тӀа къестаде гӀертар — социалистически бакъдолчун белгалагӀа йола оагӀув.

ХӀара дийнача, сакхетам болаш волча саго шиpача заман деррига вочa гӀулакхий, нийса мах бергболеи шийн общественни декхаро шийна тьалха доаххача тайпара шийн гӀулакхаш леладергдолен гӀулакх де деза.

г. Грозный.

(1979 шера октябре арадаьннача «Ӏилмеи дин» яхача журнала тӀара).

Редактор **Т. А. ТЕБОЕВ.**

РАДИО

13 ноябрь.
6.40 — «Кӏртара Ӏуйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — С. Дикиев. «Стрункин стойка» (гӀалгӀай меттала).
8.45 — «Дунен халкъашта шараш обозрени» (нохчий меттала).
9.15 — «Таега ладу» яха радиовыпуск (гӀалгӀай меттала).
9.30 — «Къона заман» (гӀалгӀай меттала).
16.00 — Передачий программеи хаоттамех бола хоами (эрсий меттала).
16.01 — Мюридизм — юххера хьежача. Беседа (гӀалгӀай меттала).
16.15 — Педраш хаеребзаераш. Буруь меттарех йола очерк (нохчий меттала).
16.30 — Юрта боахаме хьалхаваттараша дола концерт (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).

14 ноябрь.
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — Лекционни пропаганда боарам лакабе (эрсий меттала).
8.40 — Шахбулатов Ӏадилаь илли (нохчий меттала).
9.15 — «Идеологически болх пайдено дӀабахьара тӀехьа», беседа (гӀалгӀай меттала).
9.30 — «Микрофонаца Грозне гӀолла» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
16.00 — Передачий программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — «Халкъа тӀаьхьенем дӀахьош ба» (гӀалгӀай меттала).
16.20 — Советски вахара хьисап. «Наька враз» яха Мидаева очерк (эрсий меттала).
18.40 — Ашараш.
18.45 — Севкалш лелаеча Муслаева Тамарах йола очерк (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).

Хаоттам

Тахан республике гӀоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, Ӏуйрийна цхьаццайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура республике гӀолла 5 — 10 градус, Грозне 7 — 9 градус йӀовхал йолаш хилея тарлу. Кхоанен ломмеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, цхьаццайолча моттигашка кӀелиг-дукха дохк а доаллаш, къулба-малхбузехьара секунде 5 — 10 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш ха хила а фегара температура бийсанна 1 градус шелалгара 4 градус йӀовхалга кхоачаш, деношна 15 — 20 градус йӀовхал йолаш хила а тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителя — 9-24-03; бехктокхама секретара — 9-24-00; отделеш: партийни вахара — 9-24-04; промышленностех транспортех — 9-24-01; юрта бохама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехатий — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-2404; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, пиаттеи деношка

СФ05329. «Грозненский рабочий» издательстви типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 6536.